

Smiečko

ČÍSLO 5

ROČNÍK II (XXIV)

JANUÁR 1970

CENA 3 KČS

VTÁK ŠŤASTIA / ČESKÁ ROZPRAVKA / Bol jeden kráľ, ktorý mal veľké a bohaté kráľovstvo, ale nemal z neho radosť, lebo v tom kráľovstve boli medzi veľmožmi samé rozbroje.

Raz si ten kráľ — volal sa Matej — vyšiel na poľovačku do kráľovských hôr, aby trochu zabudol na svoje starosti. Poľo-

★ Leninský rok ★

Lenin žil.

Lenin žije.

Lenin bude žiť.

Lenin je tu.

S nami chodí.

V žití i v smrti

pri nás zostáva.

A znova sa v každom

zrození zrodí

jak sila,

jak múdrosť,

jak zástava.

Vladimír Majakovskij

MAMA POSTAVILA NA STÔL VEĽKÚ lampu, usadila deti k úlohám a spolu s malým Mitom odišla z izby.

Voloda si vzal svoj kockovaný zošit. Mal vyrátať príklad: Kupec predával tri druhy čaju... Kupca Voloda dobre poznal. Mal obchod na rohu, neďaleko Uljanovovie domu. Na vývesnej tabuli bol modrý klobúk cukru s pozláteným praclíkom. V obchode se-

A. Kononov

NEZBEDNÝ VOLOĎA

del veselý ujo s čiernou briadkou a červenými lícami. Šikovne kládol tovar na medené vážky.

Aj príklad o ňom Voloda šikovne vyrátať.

Teraz si mal ešte prepísať básničku: Vtáčik neorie, vtáčik neseje...

Aj s tým bol veľmi chytrý chotový. Začal sa nudiť.

Sestry Ola a Aňa sedeli nad knižkami a ševalili perami. Ola od horlivosti aj hlavou kykala — učila sa báseň.

Voloda pozrel na muchu, čo liezla po obruse. Potom pozrel na lampu, či nezačína čadiť. Nie, lampka nečadila.

Ola tak kykala hlavou, až jej vrkôčik poskakoval. Báseň bola ťažká.

Voloda jej vraví:

„Vrkoč ti skáče.“

„Nevyrušuj!“

„Ja za to nemôžem, že ti skáče vrkoč.“

„Nevyrušuj pri učení! Aňa, prečo on stále vyrušuje?“

Aňa vraví:

„Ty vždy tak, Voloda: prvý si spravíš úlohy a potom pokúšaš. Zabudol si, čo ti slúbila mama? Že ťa posadí do čierneho kresla?“

Nie, Voloda nezabudol a rozhodol sa, že už bu-

de ticho. Mucha priliezla až k lampe, počúvala si nôžku o nôžku a uletela. Volodovi zišiel na um lúčny koník, ako cvrlikal v záhrade. Akoby udieral kladivkom po jemnučkých strunách...

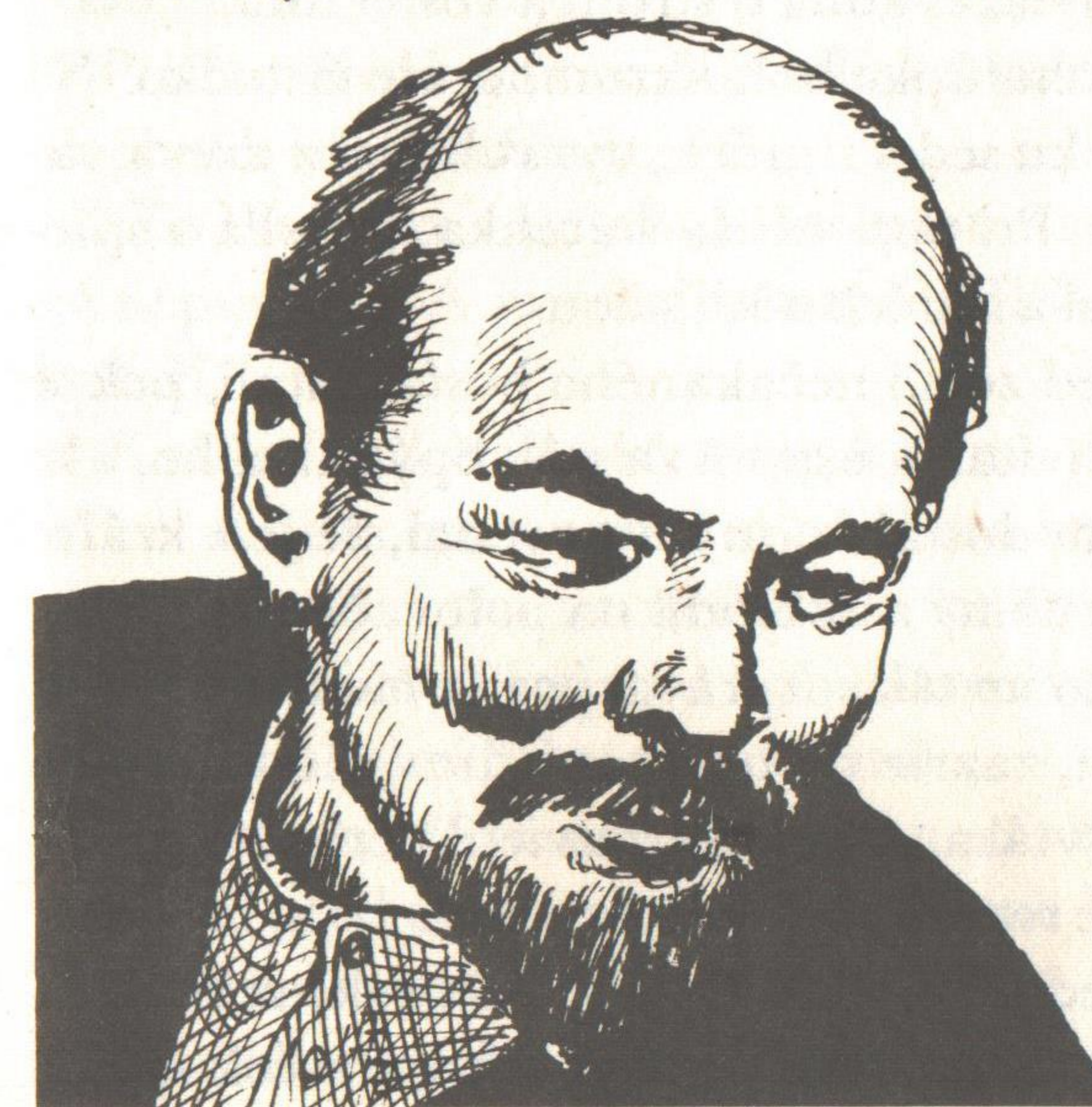
„Aňa, čím cvrliká koník?“

„Nohami. A daj už pokoj, spýtaj sa otca.“

Voloda zliezol zo stoličky a pobral sa k otcovej pracovni.

Bol malej zavalitej postavy, hranatý, mal sokratovskú lebku a vševidiace oči a nezriedka zaujal čudnú, troška komickú pózu: zvrátil hlavu nazad a nachýliac ju k plecu, zastrčil si prsty za vestu, kamsi pod pazuchu. V tej póze bolo čosi pozoruhodne milé a smiešne, čosi víťazoslávne kohútie, a v takejto chvíli žiaril celý Lenin radosťou — Lenin, veľké dieťa tohto zlorečeného sveta, nádherný človek, ktorý musel samého seba priniesť v obeť nepriateľstvu a nenávisti, aby uskutočnil dielo lásky.

MAXIM GORKIJ: O LENINovi

Bola prázdna a nikde nevidel ani otcov klobúk. Otec teda odišiel.

Voloda sa vrátil do jedálne a odrazu spravil čertovo koleso. Naučil sa ho nedávno, keď videl artistov v cirkuse. Nie je to nič také ťažké, treba sa len stavať raz na ruky, raz na nohy.

Ola zakričala:

„Mama, Voloda sa nám nedá učiť!“

„Už aj!“ povedal Voloda a pustil sa na rukách okolo stola.

Vrzli dvere, vošla mama a videla, ako spoza stola trčia Volodove nohy.

„No, priateľko, podme,“ povedala. „Už minule som ťa chcela odvieť do čierneho kresla.“

Zaviedla ho do otcovej pracovne a posadila do kresla.

Keď sa to tak vezme, v kresle sa neseselo zle. Bolo široké, hlboké a vysoké. Nohy z neho nedočiachli na zem, mohol nimi dobre opáľať. A vôbec — dalo sa tam sedieť rozlične. Napríklad prehodiť nohy cez bočné operadlo a hlavu si položiť na druhé. Voloda to urobil.

Mama bola v kuchyni. Mala veľa práce, pretože rodina bola veľká. A tak sa stalo, že zabudla aj na Volodu, aj na čierne kreslo. Spomenula si naň až vtedy, keď ukladala spať malého Mitu. A to bolo hodinu po tom, čo posadila Volodu do čierneho kresla.

Hodinu! A sedieť v kresle sa nemalo dlhšie ako päť minút. Neboráčik Voloda! Veď pravda, je nezbedník, ale nikdy nikomu neublíži. Bez jeho huncútstiev a výmyslov by bolo v dome oveľa nudnejšie.

No najdôležitejšie je to, že z kresla neušiel. Sedí v ňom a trápi sa už vyše hodiny!

Mama bežala do pracovne a otvorila dvere.

Voloda ležal, plavú kučeravú hlavu na bočnom operadle kresla, a sladko spal.

Preložila Mária Ďuričková

(Pokračovanie zo str. 1.)

vačka sa začala, ale nijaká zver sa neukázala. Kráľ cváľal na koni ďalej a ďalej, a keďže nijakú zver nevidel, zas len začal myslieť na tie svoje starosti s kráľovstvom. Taký zamyslený zašiel, ani sám nevedel kde, iba keď zbadal, že nikde navôkol ani živej duše. Zatrúbil na roh — nikto sa neozval.

A veď som ja zablúdil! pomyslel si. Tu naraz niečo pred ním strepotalo krídlami. Pozrie lepšie a vidí na svrčinke vtáka s prekrásnym perím, čo sa len tak jagalo.

Koľko som sa už nachodil po horách, a takéhoto vtáka som ešte nevidel! pomyslel si kráľ. Aspoň keby som vedel, ako sa volá!

Vták strepotal krídlami a povedal akoby ľudským hlasom: „Som Vták šťastia!“

Kráľ načiahol po ňom ruku. „Milý vtáčik! Poď so mnou do môjho kráľovstva. Dám ti spraviť klieťku z čistého zlata!“

Vták pokrútil hlavou. „Mne sa hocikde nepáči!“ zašvitoril a vletel do húštiny.

Kráľ sa pustil za ním. Predieral sa húštinou,

až zašiel kdesi do najhlbšej hory. Pozerá okolo seba a tu zas vidí toho vtáka sedieť na svrčinke, perie mu hrá všetkými farbami. Vystrel ruku, ale vták frng! A kráľ Matej znova za ním. Sotva spravil pár krokov, vidí lúčku a na lúčke chalúpku.

Priviazal koňa o strom a vošiel dnu.

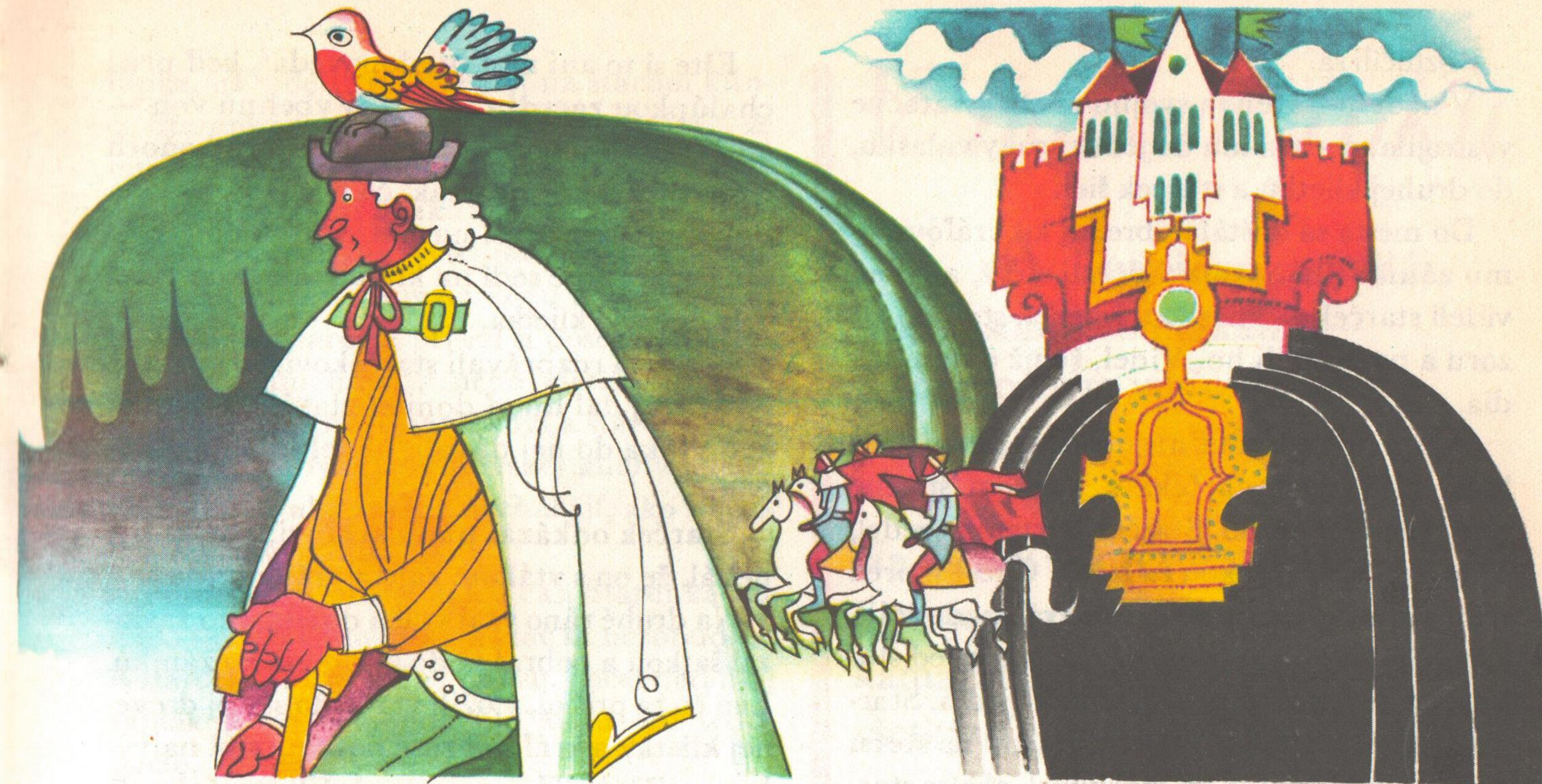
V chalúpke bolo skromne, ale čistučko. Na stolčeku sedel starček, vystruhoval z dreva varešky. Pri peci sedela starenka, priadla a spievala si a starček nôtil s ňou.

Keď zočili nečakaného hosťa, vstali, pekne ho privítali a usadili za stôl. Spýtali sa ho, ako sa sem dostal, a on im povedal, že je z kráľovej družiny a zablúdil na poľovačke.

Ako im tak rozpráva, pozrie medzi rečou na stenu, zazrie na nej starú drevenú klieťku a v nej vtáka. A tu vták zasvietil perím, až sa tak v izbe rozvidnelo.

Veď je to Vták šťastia! pomyslel si kráľ.

Starenka vyšla podojiť kozu, starček nakládol ohňa a postavil do hrnca zemiaky. Kráľ sa ho spytuje:

„Ako sa voláte? A nie vám je smutno tak ďaleko od ľudí?“

„Volám sa Matej. A žije sa nám tu dobre. Spokojní líhame, spokojní vstávame, zdraví sme, nuž čože nám chýba!“

„Tak sme teda menovci, lebo i ja sa volám Matej!“

Prišla starenka, precedila mlieko, postavila na oheň a vraví kráľovi:

„To bude pre vás, lebo takto proti noci vás už nepustíme. A my si zjeme zemiacky, nám to stačí.“

Kráľ sa čudoval, aké majú k nemu dobré srdce. A zišla mu na rozum nádhera kráľovského zámku i ten neporiadok v kráľovstve. Dal by v tej chvíli všetko bohatstvo i s korunou za spokojný život týchto ľudí.

Pozrel na vtáka na stene a ten mu znova zasvietil pred očami všetkými farbami. Prišlo mu veľmi smutno.

Starček to na ňom videl, i doniesol z pôjda husle a po večeri na nich zahral. Aby kráľa ešte lepšie rozveselil, povedal mu, že si musí

so starenkou zatancovať. Kráľ si zaskočil a nazaj mu hneď bolo veselšie.

Potom mu starenka postlala na pec a on zaspal, akoby ho do vody hodil.

Ráno znovu vypil za hrnček mlieka, zjedol krajec chleba a rozlúčil sa. Starček ho ešte išiel odprevadiť a cestou sa ho spýtal, akú on má vlastne službu v kráľovskom zámku.

„Tú najťažšiu!“ povedal kráľ a starček sa už potom nečudoval, že je taký smutný.

Ako tak išli — hosť si viedol koňa za uzdu — a vtáci im zo všetkých strán spievali, zišiel kráľovi na um Vták šťastia. I spýtal sa starčeka, kde ho chytil.

„Nechytil som ho. Priletel sám od seba.“

„A nepredali by ste mi ho? Dám vám zaň, čo len chcete!“

„Predať ho nepredám, ale keď sme už tí menovci, tak vám ho dám, a ak chcete, ešte vám ho aj do zámku donesiem!“

Kráľ sa veľmi potešil. Dohodli sa, aby starček v bráne len toľko povedal, že je drevorubač Matej, a hneď ho vpustia.

Rozlúčili sa.

V nedeľu starenka svojho muža sviatočne vystrojila, podala mu do jednej ruky valašku, do druhej klietku a starček šiel.

Do mesta sa dostal dobre, aj ku kráľovskému zámku. Tam vojaci držali stráž, ale keď videli starčeka s klietkou, hneď si stali do pozoru a pozdravili ho. Videl, že už o ňom vedia.

A práve v tú chvíľu vyzrel z obloka sám kráľ. Keď zočil starčeka s Vtákom šťastia, hneď mu išiel oproti. Starček len teraz zvedel, čo to mali so starenkou za hosťa. Chcel si pred ním kľaknúť na kolená, ale kráľ nedovolil. Zaviedol ho do parádnej izby a tam hneď sluhovia začali nosiť na stôl všelijaké jedlá. Starček zavesil klietku s Vtákom šťastia na stenu a potom hodovali. Keď vták videl, ako so starčekom pekne zaobchádzajú, začal krásne hrať všetkými farbami. Kráľ sa mu tak tešil, že zavolał dvadsaťštyri muzikantov a starček si musel s pani kráľovnou zatancovať, ako on nedávno so starenkou.

Na noc postlali starčekovi hrdú posteľ, ale on nemohol ani oka zažmúriť. Len čo sa pohol, posteľ sa s ním hnojda a šmýkal sa v nej po tých hodvábných perinách. Iba nad ránom trošičku zadriemal. A hneď, ako začalo svietať, vyskočil z perín a zberal sa na cestu. Sluhovia ho začali obskakovať, doniesli mu raňajky a na dvore už čakal naňho parádny koč. Starček chcel ísť peši, ale práve vtedy sa zobudil pán kráľ a vyzrel z obloka, nuž starček musel do koča. Ale len čo prišli za mesto, poslal koč naspäť a pustil sa domov peši.

Až teraz sa mu ulavilo na duši. Všetko tam majú, všetko, hútal si, ale ja by som s pánom kráľom nemenil ani za celý svet!

Doma ho už starenka čakala. Musel jej porozprávať, čo bolo, a ona sa len čudovala a čudovala.

Ešte si to ani nestihli dopovedať, keď pred chalúpkou zaerdžali kone. Vybehnú von — a to kráľovskí poslovia na spenených koňoch a opytujú sa, či ten vták, čo ho starček včera doniesol, nepriletel naspäť. Vojdú do izby a vták si pokojne sedí na klinci, tam, kde visievala drevená klietka.

Poslovia rozprávali starčekovi, čo sa stalo. Kráľ vraj dal hneď doniesť zlatú klietku, no keď vtáka do nej dávali, uletel im von oblokom.

Starček odkázal pánu kráľovi, aby sa nič nebál, že on s vtákom zajtra určite príde.

Na druhé ráno vzal vtáka do sita, sito zaviazal šatkou a pobral sa do kráľovského zámku. Len čo ta prišiel, vložili vtáka do starej drevenej klietky a kráľ dal zase nosiť na stôl najvyberanejšie jedlá a na noc uložili starčeka do tej istej parádnej posteľe.

Ráno však už bol starček múdrejší. Vstal potichučky a vypravil sa zo zámku tak, že to nik nezbadal.

Ide si on pomaly, iba keď tu v polovici cesty zase kráľovskí poslovia! Aby sa vraj ihneď vrátil aj s vtákom do kráľovského zámku. Začudoval sa starček a tu mu oni vravia, že mu Vták šťastia na klobúku sedí. Zložil si klobúk — a tu ho máš! Vták šťastia naozaj tam sedel. Čo mal starček robiť? Musel sa i po tretí raz vrátiť do kráľovského zámku.

Ale teraz bol už aj pán kráľ múdrejší.

Povedal, že starček musí ostať v zámku spolu s vtákom.

Starček sa pustil do plaču. Akože by on mohol opustiť svoju chalúčku a svoju starenku! Ale kráľ ho potešil, že už poslal koč po starenku a štyri vozy s tesármi po chalúčku i maľtaľku s kozou a že budú bývať hneď vedľa kráľovského zámku.

A tak sa starček upokojil.

Len čo sa prvý raz zobudili vo svojej cha-

lúpku, už videli vtáka sedieť na starom klin-ci. Starenka sa zľakla, či si kráľ nepomyslí, že mu ho odlúdili, ale pán kráľ bol rád, že vták neuletel, že zostal blízko zámku.

A tak starček zase vystruhoval varešky, starenka priadla a chovala kozu a kráľ, len čo mal nejaké starosti, prišiel si posediť k starčekovi a tam hneď z neho všetko trápenie spadlo. Kráľ chcel starčekovi a starenke dávať celé živobytie z kráľovskej kuchyne, oni však prosili, aby ich len nechal žiť, ako sú odjakživa navyknutí.

Potom však prišiel aj ich čas. Starenka zaspala raz pri kolovrátku a viac sa nezobudila. A starček, keď ju našiel mŕtvu, chcel nad ňou zaplakať, no nemohol. Od žiaľu mu srdce puklo.

Kráľ ich dal pochovať do jedného hrobu. Všetci za nimi plakali, a najväčšmi pán kráľ s pani kráľovnou. Pán kráľ plakal i za svojim šťastím. Darmo rozkázal, aby Vtáka šťastia v starčekovej chalúčke starostlivo opatrovali. Keď sa vrátili z pohrebu, klietka bola prázdna.

Kráľ dal vtáka hľadať po celej krajine, ale márne.

Jedni sa vrátili, že ho vôbec nevideli, druhí, že ho síce videli, ale nemohli chytiť. Tretí hlásili, že by ho už-už boli mali, ale iní im ho odohnali. A tak vraj ten Vták šťastia odvtedy poletuje kade-tade. Tu sadne, tam sadne, chvíľu si posedí a zas uletí.

Ak by k vám priletel a ukázal vám svoje vzácne perie, dbajte, aby ste sa správali k nemu tak ako starček a starenka.

Preložila a upravila Mária Jančová

V novom roku

. . . A ja vinšovnica malá trochu som sa omeškala — S novoročným vinšom svojim konečne pred vami stojím.

Na všetky sa dívam strany a prajem rok požehnaný kamarátkam, kamarátom, všetkým mamám, všetkým tatom,

všetkým Jankom, všetkým Betkám, všetkým strýčkom, všetkým tetkám a tiež pánom učiteľom, milým vychovávateľom.

Martin Braxatoris Sládkovičov

OBRÁZOK

Roman Sef

Hladko bolo na výkrese —
nakreslil som výmoľ v lese.
Sucho bolo na výkrese —
nakreslil som pramienok.
Cez výmoľ hneď potok žblnká,
nesie vlnka kamienok.
Žabka kváka na výkrese,
až to počuť v celom lese,
kváka, kváka piesenky,
uspáva si žubrienky.
Pozrite sa, to je krása,
nezávislá od počasia!
Lebo ak by búrka prišla,
nebojím sa nijak zvlášť.
Nezmoknete v tomto svete —
vygumujem každý dážď.

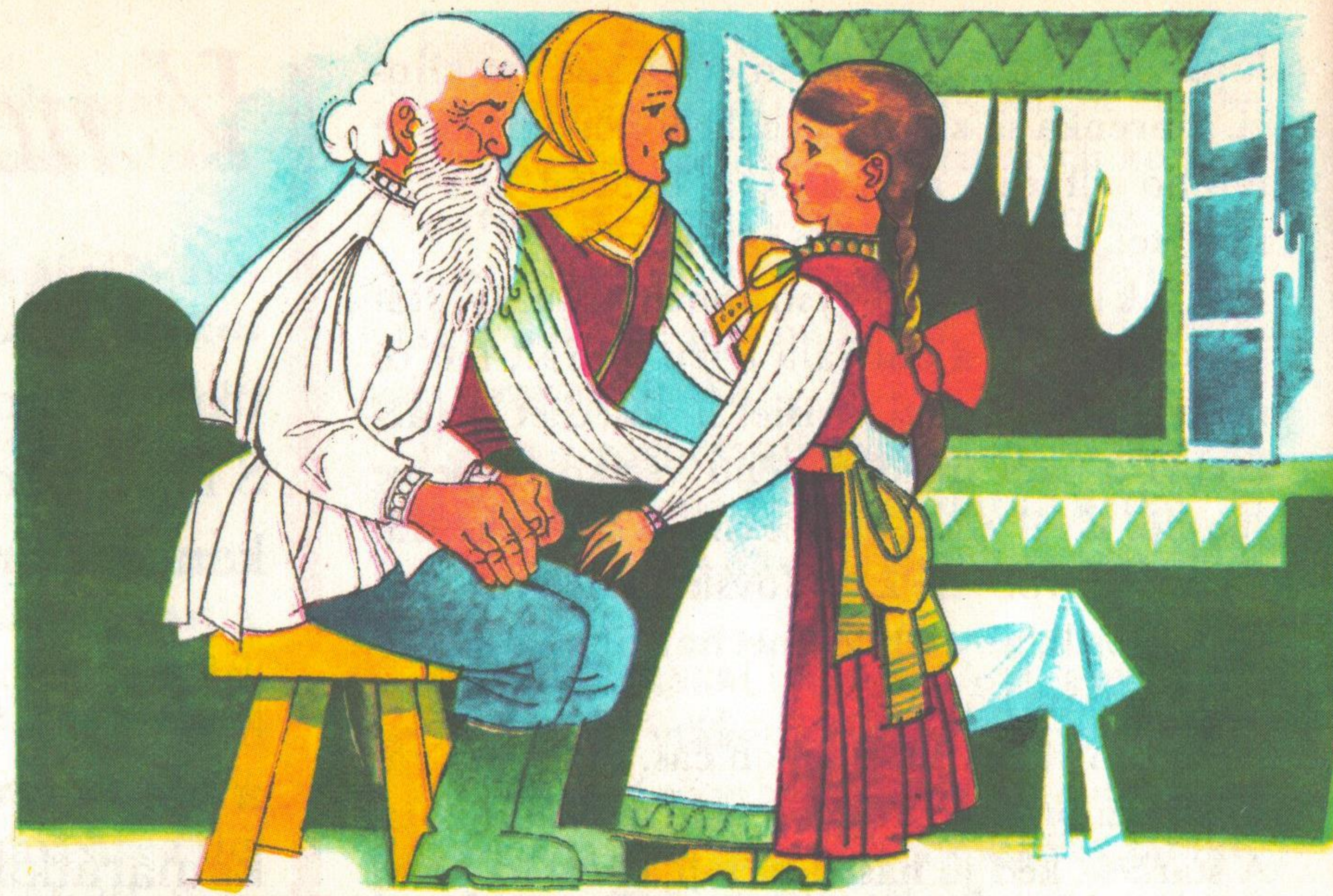
Preložila Krista Bendová

JANUÁR

Jozef Pavlovič

Január, január,
ukážže nám svoju tvár!
Moja tvár je celá bledá,
bo mi zima zaspať nedá.
Január, január,
urob kotrmelcov pár!
Nasadte si baranicu,
poďte so mnou na sanicu!

Devulienka Snehulienka

RUSKÁ ROZPRÁVKA

Žil starček so starenkou a nemali ani deti ani vnúčence. Raz vo sviatok vyšli predo dvere pozrieť, ako si deti robia snehuliaka a guľujú sa. Starček zodvihol guľku snehu a vraví:

„To by bolo, starká, keby sme mali dievčatko biele a buclaté ako táto guľka.“

Starenka pokývala hlavou:

„Čože už robiť, keď nemáme?“

Starček vzal snehovú guľku do chalupy, položil ju do hrnčeka, prikryl handričkou a postavil na oblok. Vyšlo slniečko, oprelo sa o hrnček a sneh sa začal topiť. Vtom starkí počujú, že na obloku čosi piští: pribehnú — a to sedí v hrnčeku dievčatko, biele ako sneh a buclaté ako guľka. Dievčatko im vraví:

„Som devulienka Snehulienka, z jarného snehu ugúľaná, jarným slniečkom zohrievaná.“

Starkí sa veľmi potešili. Starenka chytró strihala plátno a šila košielku, perinku. Starček zavinul Snehulienku do plienok a začal ju uspávať.

*Spi, naša Snehulienka,
spi, naša devulienka,
z jarného snehu ugúľaná,
jarným slniečkom zohrievaná!*

*Budeme ťa chovať,
o teba sa starať,
pekne si ťa obliekať,
rozumu ťa priučať!*

Snehulienka rastie ako z vody a je taká múdra a rozumná, ako to vôbec nebýva v skutočnosti, ale iba v rozprávke.

Starkým sa všetko dobre darí: chalupa je v poriadku, statok riadne prezimoval, aj hydinu už starenka preniesla z chalupy do kurína. No práve vtedy sa stala nehoda. Prišla líška, robila sa chorou a veľmi prosila starčekovho psa Lapaja:

„Lapaj, Lapajček, hodvábnny kožuštek, puš ma zohriať sa do kurína!“

Lapaj bol celý deň v hore so starkým a nevedel, že starenka preniesla už hydinu do kurína. Zľutoval sa nad chorou líškou a vpustil ju dnu. No a líška zadržla dve sliepky a odviekla ich preč. Starček sa na Lapaja veľmi nahneval, zbil ho a vyhnal zo dvora.

„Ber sa, kde chceš,“ povedal mu, „mne si už za strážcu ne-súci!“

Odišiel Lapaj plačky zo starčekovho dvora. Starenka a Snehulienka za ním žiaľili, ale čo mohli robiť?

Prišlo leto, dozreli jahody. Dievčence volajú Snehulienku, aby šla s nimi do hory. Ale starkí ani počuť, že ju oni veru nepustia, že by sa jej mohlo dačo stať. Tu dievčence začali sľubovať, ako budú Snehulienku neprestajne za ruku držať, a ona tiež prosí, rada by šla do hory. A tak ju starkí napokon pustili, dali jej košík aj kus koláča.

POČÍTANIE

Roman Sef

Do sto ľahko
narátam,
nebojím sa
vôbec:
jeden,
dva,
tri,
štyri,
sto.
No a už je
koniec.

MAŠINY

Roman Sef

Poznám takú mašinu,
ktorá písať vie,
poznám takú mašinu,
ktorá počuje.
Ďalšia čísla spočíta,
delí, násobí,
tamťá ti zas presvieti
všetky choroby,
hentá lieta, tamťá miesi
cesto na koláče.
Iba neviem, prečo nie je
mašina, čo plače.

Preložila Krista Bendová

Tajomstvo

Vladimír Ondruš

Raz som prišiel domov a v poštovej schránke som našiel list. Bol od Hany. Začudoval som sa, prečo mi Hana píše, veď býva vo vedľajšom dome a všetko mi môže povedať. Aj som sa zľakol: čo len môže byť v tej obálke? List som ani neotvoril a bežal som za Hanou.

„Prečo si mi poslala list?“ spýtal som sa. „Vari sa už so mnou nechceš rozprávať? Hneváš sa na mňa? Čo je v obálke?“

„Tajomstvo,“ povedala Hana.

Náhľivo som rozlepil obálku a vytiahol papier. A papier bol čistý, biely, ani písmenko, ani obrázok, ani čiaračka na ňom. Nazrel som do obálky, či v nej ešte niečo nezostalo. Ale v obálke už nebolo nič, ani skielko, ani byľka trávy, celkom nič.

„Aké tajomstvo, veď v obálke je iba čistý papier,“ povedal som.

Hana pokrútila hlavou a povedala, že tajomstvo je také veľké, že sa do obálky nezmestí.

A tak to šlo každý deň. Každý deň som dostal list, náhľivo som rozlepil obálku a vytiahol papier. A papier bol čistý a biely, ani písmenko, ani obrázok, ani čiaračka na ňom. A v obálke už nič viac, ani skielko, ani byľka trávy, celkom nič. Každý

Dievčence sprvu naozaj držali Snehulienku za ruky. Ale keď prišli do hory a zočili jahody, zabudli na ňu a rozbehli sa na všetky strany.

Jahody zbierajú a na seba pokrikujú, jedna druhej hlas podávajú.

Nazbierali jahôd a Snehulienku v hore stratili.

Snehulienka volala, vykrikovala, ale nikto sa jej neohlásil. Zaplakala neborhá a hľadala cestu domov, ale to sa len ešte hlbšie do hory zamotávala. Vyškriabala sa na strom a volala: „Aú! Aú!“

Ide medveď, raždie pod ním praští, krovie sa kníše:

„Čo kričíš, pekné dievčatko?“

„Aú-aú! Ja som devulienka Snehulienka, z jarného snehu ugúľaná, jarným slniečkom vymaľovaná, vypýtali ma kamarátky od deduška aj od babky, do hory zaviedli a tu ma nechali.“

„Poď dolu,“ vraví medveď, „zavediem ťa domov.“

„Nie, medveď, nepôjdem ja s tebou,“ odpovedala Snehulienka. „Bojím sa, že by si ma zožral!“

Medveď odišiel.

Beží popri strome sivý vlk:

„Čo plačeš, dievčatko, čo nariekaš?“

„Aú-aú! Ja som devulienka Snehulienka, z jarného snehu ugúľaná, jarným slniečkom vymaľovaná, vypýtali ma kamarátky od deduška aj od babky, do hory zaviedli a tu ma nechali.“

„Poď dolu,“ vraví vlk, „zavediem ťa domov.“

„Nie, vlk, s tebou ja nepôjdem. Bojím sa, že by si ma zožral.“

Vlk odišiel. Prišla líštička-kmotrička:

„Čo plačeš, dievčatko, čo nariekaš?“

„Aú-aú! Ja som devulienka Snehulienka, z jarného snehu ugúľaná, jarným slniečkom vymaľovaná, vypýtali ma kamarátky od deduška aj od babky, do hory zaviedli a tu ma nechali.“

„Ach, ty krásne dievčatko! Ach, ty múdre dieťaťko! Ach, ty moje nebožiatko! Poď chytro dolu, zavediem ťa domov!“

„Nie, líška-falošnica, ja sa ťa bojím. Zaviedla by si ma k vlkovi alebo k medveďovi . . . Nejdem ja s tebou!“

Začala líška okolo stromu chodiť, na Snehulienku hľadiť a dolu ju lákať. Ale dievčatko nejde.

„Hav, hav, hav!“ zabrechal vtom pes.

A devulienka Snehulienka zakričala:

„Aú-aú! Lapajko! Aú-aú, zlatý psíček! To som ja, devulienka Snehulienka, z jarného snehu ugúľaná, jarným slniečkom vymaľovaná, vypýtali ma kamarátky od deduška aj od babky, do hory zaviedli a tu ma nechali. Medveď ma chcel odviešť, nešla som s ním; vlk ma chcel odviešť, ani s ním som nešla; líška ma lákala, ja som sa nedala; ale s tebou, Lapajko, pôjdem!“

A líška už vtedy bola preč! Ako začula psí brechot, mávla huňatým chvostom a hybaj!

Snehulienka zišla zo stromu. Lapaj pribehol, túlil sa k nej, celú tvár jej pooblizoval a viedol ju domov.

Medveď stojí za pňom, vlk na čistine, líška behá pomedzi krovie. Lenže Lapaj breše, až sa tak hora ozýva, a všetci sa boja, nik sa nepriblíži.

Priviedol psík Snehulienku šťastlivo až domov, a tu sa starkí od radosti rozplakali. Snehulienku nachovali, napojili, spať uložili, perinkou prikryli:

*Spi, naša Snehulienka,
spi, naša devulienka,
z jarného snehu ugúľaná,
jarným slniečkom zohrievaná!*

*Budeme ťa chovať,
o teba sa starať,
pekne si ťa obliekať,
rozumu ťa priúčať.*

A Lapajovi všetko predošlé odpustili, mliekom ho napojili a prijali ho na staré miesto — strážiť dvor.

Preložila Mária Ďuričková

deň som utekal za Hanou, aby mi povedala to tajomstvo. Ale Hana mlčala.

Na desiaty deň som prišiel domov a poštová schránka bola prázdna. List od Hany neprišiel. Vtedy som sa naozaj preľakol, že Hana odcestovala, alebo je chorá, alebo mi už nechce posilať listy. Bežal som za ňou a povedal som jej: „Hana, pošli mi list!“ A Hana sa zasmiala.

O zlatej rybke

Jozef Pavlovič

Kde bolo, tam bolo, žil mladý chudobný rybár, ktorý mal rád jednu dievčinu. Tá dievčina ho však prestala mať rada, lebo si našla bohatého, a rybára, ako sa vraví, pustila k vode.

Čo mal, chudák, robiť? Vzal udicu a šiel. Ani tu však nemal šťastie, celý deň nič nechytil. Až keď sa večerilo, ulovil zlatú rybku, takú malú ako malíček. Vraví si: NAČO MI JE TAKÉ NIČ? A hodil ju spiatky do vody, nech si ďalej rastie ako z vody. Rybka sa rybárovi poďakovala za dobrý skutok a povedala, že naňho nikdy nezabudne. A naozaj, vždy keď prišiel k vode, priplávala k nemu. Vlastne rybár ta už ani nechodil kvôli rybám, ale iba kvôli rybke.

Prišla však zima zlá a rieka zamrzla.

Sedí rybár doma vo svojej mláde-neckej garsónke a je mu smutno za rybkou. Aby aspoň zmyl z tváre svoju clivotu, napustil si plnú vaňu vody.

Rybke bolo tiež smutno, preto sa vybrala za rybárom. Z rieky vyplávala do veľkého vodného potrubia, z veľkého potrubia do menšieho, potom do ešte menšieho, potom do ešte-ešte menšieho a tak ďalej, alej, lej, ej, j, až sa dostala do činžiaka,

Kapitán

Ružena Gaubeová

Kúpeľňa je plná zázrakov.

Pokrútiš jeden kohútik — tečie ti studená voda. Pokrútiš druhý — tečie teplá. Vytiahneš zátku — všetka voda ti ujde. Zastrčíš zátku — o chvíľu máš vo vani vody až po krk.

Dušanko sa veľmi rád kúpe vo vani.

„Keď budem veľký,“ plánuje, „postavím si vo vode dom. Budem v ňom bývať.“

„Radšej choď za námorníka,“ radí mu brat Pavel. „Námorníci plávajú po mori na veľkých lodiach. Niekedy aj po celý mesiac nevidia zem.“

Dušankovi sa námornícky život veľmi páči.

„Rozprávaj mi, ako je na mori,“ prosí Pavla.

A Pavel rozpráva Dušankovi: ako sa loď na mori kolíše, ako plávajú po ňom malé lode a veľké ryby. Potom zaduje vietor a strhne sa búrka. More hučí. Do lode bijú obrovské vlny.

Na druhý deň sa Dušanko utiahol do kúpeľne.

Vyhľadal si medzi hračkami všetky rybky, malé aj veľké. Našla sa aj parná loď, ba aj lodný kapitán.

„Kapitána nepotrebujem,“ rozhodol sa Dušanko. „Kapitánom budem ja. Všetci ostatní budú námorníci.“

Kapitán položil loď do vane-mora a otvoril kohútik na vodovode. Voda tiekla, tiekla . . . Loď sa hojdala a okolo nej plávali malé i veľké ryby. Vo vani sa tvorili vlny.

„Ide búrka!“ skríkol kapitán Dušan. A otvoril aj posledný kohútik: sprchu.

Spustil sa lejak. Pršalo, pršalo, voda hučala. Lialo sa ako z krhly. Kapitán Dušan pokrikoval:

„Hó! Ha-hó! Hó! Ha-hó! . . .“

Rybky poskakovali, loď sa zmietala. Námorníci po jednom padali do vln.

Na veľký čľapot pribehla mama. Zalomila rukami:

„Prepánajána! Čo to robíš?!“

Chytro zavrela všetky kohútiky. Odtiahla premočeného kapitána od mora a šuchla ho pod perinu.

v ktorom býval ten mladý smutný rybár.

Príde na koniec vodovodu, no nemôže sa dostať dnu, lebo je zatvorené. Začala teda búchať do vodovodu ako do telefónneho stĺpa, len s tým rozdielom, že do telefónneho stĺpa búchame zvonka, kým rybka búchala znútra. A pretože tá rybka bola celá zo zlata, ako tak búchala, krásne to zvonilo. Tak krásne, že si rybár poplietol vaňovú sprchu s telefónnym slúchadlom a pýta sa: „HALÓ, KTO TAM?“ „JA.“ „KTO JA?“ „JA RYBKA.“ „AHOJ, ZLATKO, ČO NEJDEŠ ĎALEJ?“ „NEMOŽEM, JE ZATVORENÉ.“ „PREPÁČ, HNEĎ TI OTVORÍM.“

Rybár otvoril kohútik a rybka čľup do vody! A pozerajú jeden na druhého, pozerajú, veď sa už odkedy nevideli! Keď už bol čas odísť, rybár otvoril na vani zátku a voda zanesla rybkou naspäť do rieky.

A odvtedy vždy, keď je rybárovi smutno, priloží sprchu k uchu, k tomu, čo je bližšie k srdcu, a telefonuje rybke, či ešte naňho nezabudla.

Pozor, zlé zajace!

Ján Marián

Každý, kto šiel okolo bránky, stíšil krok, lebo na bránke bol nápis: POZOR, ZLÉ ZAJACE! Napísali to Mirko a Mirka, lebo ich zajace boli naozaj zlé. Sliepky a kurence im nesmeli prísť na oči, ba ešte aj kohúta zahnali do kúta.

„Tie zajace by nám mohli byť namiesto psa,“ vraví Mirko, „len keby vedeli brechať.“

„Vieš čo?“ vraví Mirka. „Zanesme ich k Harymu do susedov, on ich naučí. Brechanie je jeho materinská reč.“

Zaniesli zajace k Harymu a on im ukázal, ako sa breše. Milé zajace sa však brechotu tak naľakali, že ozlomkrky utekali domov do chlievika. A odvtedy sú z nich celkom obyčajné zajace.

Martinove rozhovory

ELEONÓRA GASPAROVÁ

MARTIN: Mamička, už ho nesiem. Pani učiteľka povedala, že do konca roka to bude lepšie.

MAMA: Čo bude lepšie?

MARTIN: Vysvedčenie predsa! Zabudla si, že som doniesol vysvedčenie?

MAMA: Som naň veľmi zvedavá.

MARTIN: Ja nie som zvedavý. Je to len jeden papier a jedna veľká trojka.

MAMA: Vidíš, tak predsa trojka.

MARTIN: Mamička, môžeš sa radovať, lebo Marta dostala štvorku. A ešte sa chválila, že štvorku má iba ona. Z celej triedy len ona!

MAMA: Marta nie je dobrá žiačka.

MARTIN: Nie je, lebo nevie spočítať ani dve a tri a nič, a nevie ani čítať, len sa tak zajakáva. Ja to všetko viem lepšie, a preto som dostal trojku.

MAMA: A má niekto aj jednotku?

MARTIN (hodí rukou): Plno žiakov, Adela, Beata, Rudo, Mari-ka —

MAMA: A dvojku?

MARTIN (už ani nehodí rukou): Tiež plno. Ale trojok je málo a štvorka len jedna.

MAMA: A ty si myslíš, že trojka je dobrá známka?

MARTIN: Dobrá, lebo je prostredná.

MAMA: Ja mám najradšej jednotku.

MARTIN: Ja nie. To je taká palička maličká! Trojky sú okrúhle ako — ako palacinky!

MAMA: No, o tom sa porozprávame s oteckom, dobre?

MARTIN: Dobre. Ten sa bude smiať, pravda, mamička!?

AUREL STODOLA
1859 — 1942

Liptovský Mikuláš bol oddávna mestom s vychýrenými garbiarskymi majstrami. Vyrábali pekný remeň a občania aj z ďalekých chotá-

*Keď pracuješ,
nehanbi sa povedať ľuďom,
ktorí ti prekážajú,
že ti prekážajú.*

LENIN

Tajomstvo strýka Aurela

rov si z neho šili krpce, páni obuvníci a čižmári zasa črievičky, topánky a čižmiská.

V dome jedného z majstrov garbiarov, u Ondreja Stodolu, pripravuje sa dnes čosi neobyčajné. Z komína sa už od rána valí hustý čierny dym. U Stodolov hotujú krštenie. Narodil sa im chlapček, ktorému dali meno Aurel Boleslav.

Neminulo ani desať rokov a Aurelov pán učiteľ sa raz zastavil u Stodolov. Povedal im, že takého výborného žiaka, ako je malý Aurel, ešte v škole nemal. A aby ho vraj nenechávali doma pri remese, ale nech ho pošlú na reálku, kde sa učí matematika a fyzika. Tie predmety mu idú neobyčajne dobre.

Neminulo zasa ani desať rokov a Aurel už navštevuje vysokú školu technickú v Budapešti, potom v Berlíne a Zürichu. Všetky ročníky končí s vyznamenaním. V Budapešti mu dokonca ponúkajú vysoké štendium na štúdium v cudzine, ak by po skončení prijal miesto asistenta a docenta v Budapešti. No Aurel Stodola odmieta. Nechce pracovať pre štát, ktorý znevažuje jeho materskú reč.

Kolegovia ho obdivujú. Tento Aurel akoby mal u seba nejaké čary. Všetko sa mu darí. Čo to len môže byť za tajomstvo? No najväčšie prekvapenie ešte len prišlo: Vysoká škola technická v Zürichu, kde pred niekoľkými rokmi študoval, ho pozvala za profesora. Miesto prijal a potom napísal v Zürichu niekoľko vedeckých diel, ktoré ho preslávili na celom svete. Aurela Stodolu, syna jednoduchej slovenskej remeselníckej rodiny, pozývajú odrazu za profesora do Petrohradu, Budapešti, Berlína, Viedne, do USA. Úspech za úspechom.

On však ani jedno pozvanie neprijal, veď v Zürichu mal pre prácu tie najlepšie podmienky. Tam vypracoval a overil si učenie o parnej turbíne. O tomto svojom vynáleze napísal knihu, ktorá sa stala svetovou udalosťou a preložili ju do mnohých rečí.

Aurel Stodola bol síce obklopený slávou, ale na svoj domov nikdy nezabudol. V listoch rodine často spomína krásne výlety na Kriváň, Plačlivô, Ďumbier. A clivo končí: „Škoda, škoda, že mi je súdené obdivovať krásy cudzích hôr.“

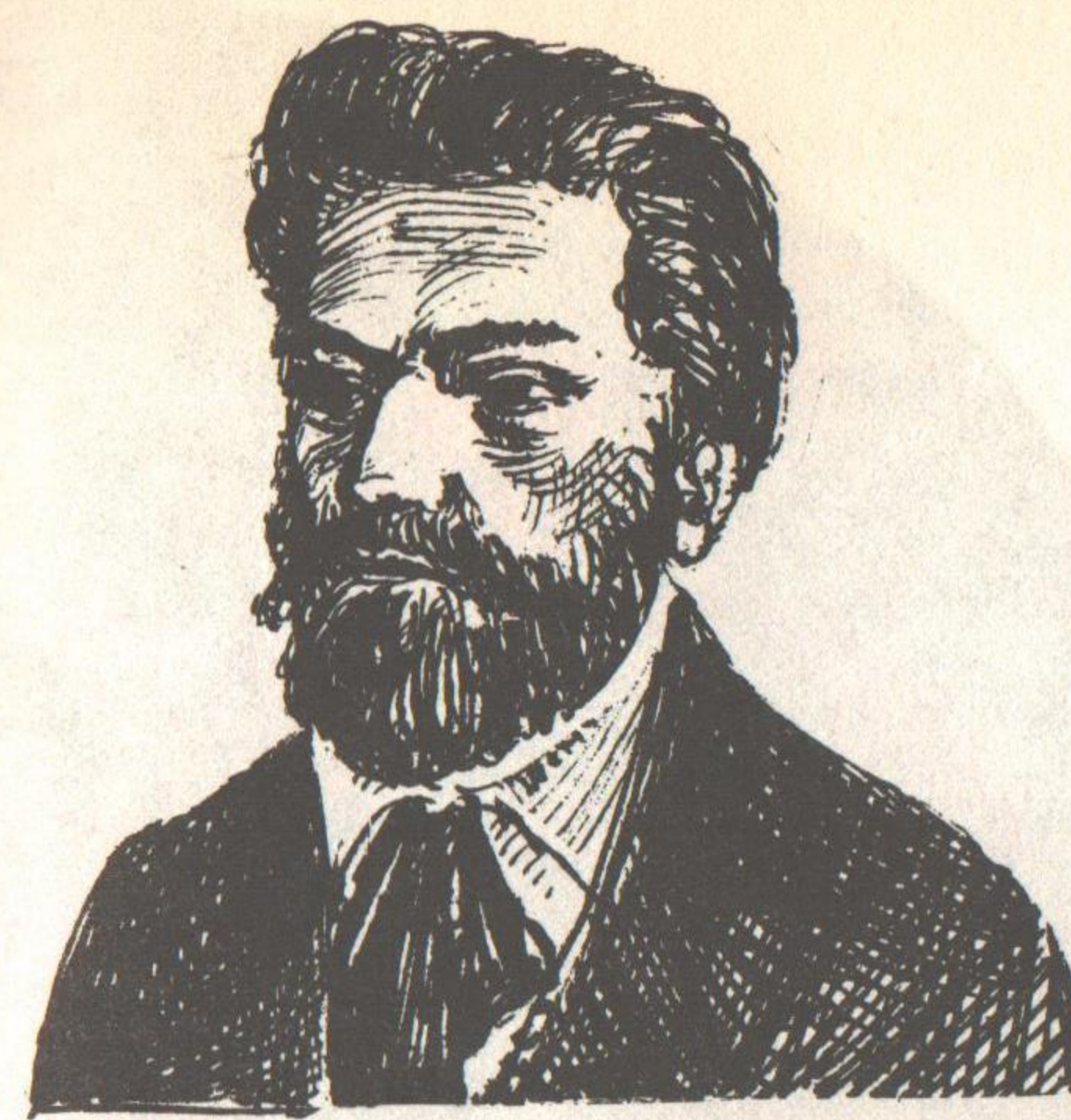
Život tohto veľkého slovenského učenca bol neľahký. Čaro rodinného života takmer nepoznal. Nemal času pre manželku ani pre deti, ustavične len študoval a študoval. Svetový úspech a slávu, ktorú získal nášmu národu, zaplatil neustálym odriekaním.

Keď profesor Stodola oslavoval sedemdesiatku, navštívili ho bývalí poslucháči a osmelili sa ho spýtať na tajomstvo jeho úspechov. Priznali sa, že ho niekedy podozrievali, že užíva zázračné pilulky alebo nejaký talizman.

Profesor sa len usmial: „Nijaká tajnosť. Už ako mladý študent naplánoval som si denný učebný poriadok. Ráno telocvik, potom odborné štúdium, aspoň hodinu cudzie reči, čítanie klasickej literatúry, cvičenie na klavíri, prechádzka atď. Všetko presne po poriadku. Celé tajomstvo bolo v tom, že som si ten poriadok nielen naplánoval, ale som ho aj dodržiaval. Jednoduché, nie?“

Študenti sa rozchádzali zamyslení a priznávali si sami pred sebou, že veď aj oni si to podobne naplánovali, ale...

Ivan Stodola

JANKO KRÁL
1822 — 1876

OROL VTÁK Janko Král

**Keby ja bol orol vták,
vyletel bych nad oblak,
zaplieskal bych krídlami
nad našimi Tatrami.**

**Tatra — pusté doliny,
ja váš vtáčik rodinný,
jak prst osamotený,
letím v blesku, hrmení!**

**Hrôza desí celý svet,
horký, ťažký je môj let,
víchrice ma zrážajú,
pierka zo mňa padajú.**

**Dneska zima, zajtra dážď —
ty, vlast moja, nič nedbáš,
nedbáš, čo v tej hodine
tvoje vtáča zahynie!**

**A tvoj vták v krutom boji
o to všetko nestojí!
Radšej zhynie na poli,
ako by žil v nevoli.**

**A tvoj vták ďalej letí
búrkam divým v ústrety:
milší mu je voľný let
jak ten celý šíry svet.**

Vták-búrlik

Básnik Janko Král pochádza z Liptovského Mikuláša, kde bol jeho otec mäsiarom a krčmárom.

Malý Janko rástol ako každé dieťa, ibaže bol akýsi inakší než jeho vrstovníci. Zamyslený, málovravný, bočil od ľudí. Najradšej býval s mamou, lebo ju mal nesmierne rád. Keď mamke zvýšil večierkom čas, rozprávala mu o Jánošíkovi, vílach, vodníkoch a čarodejníkoch. Vo dne Janko často chodil k Váhu, hľadel do vln, načúval zurkotu vody a zo zážitkov spriadal nitku, z ktorej neskôr utkal krásne verše. Nimi sa nezabudnuteľne zapísal do našej národnej kultúry.

Detské roky sa míňali. Otec sa rozhodol poslať syna do škôl. Pätnásťročný Janko odchádza na štúdiá do Levoče a neskôr do Prešporoka (tak sa vtedy nazývala Bratislava), ktorý sa stal najdôležitejším úsekom jeho života. Tam sa Král poznal s Ľudovítom Štúrom a stal sa členom jeho družiny. Nadchli ho Štúrove prednášky o potrebe spisovnej slovenčiny, horúce slová o biede národa a o jeho práve na rovnoprávnosť. Zapojil sa do študentského života a chodil do krúžkov, kde sa recitovalo. Mnohí písali aj verše, k tým patril i Král. Jeho druhovia spomínali, ako neobyčajne ľahko tvoril.

Snaženie štúrovcov, ktorí chceli prebudiť národ zo stáročnej letargie, nebolo po vôli tým, čo boli pri moci. Štúra zbavili profesúry. 23 študentov, medzi nimi i Janko Král, odišlo na znak protestu študovať do Levoče.

Janko rád blúdieval po horách a poliach, zašiel za bačom, medzi pospolitého ľudu a načúval jeho piesňam. A písal, hodne veršov napísal, no pretože bol so všetkým, i so svojou

tvorbou, večne nespokojný, nejednu báseň zhltoť oheň.

Raz sa Janko uberal domov a pred kaštieľom stál zeman. Naučený, že sa mu každý klania, skríkol: „Kto si, že ma nepozdravíš? Nevidíš, že ja som zeman?“ Janko sa obzrel a povedal pokojne: „No a ja som Král!“ A šiel ďalej.

Keď vyštudoval právo, odišiel pracovať do advokátskej kancelárie v Pešti. Stretal sa s mnohými Slováckmi i Maďarmi a škriepili sa o krivde, čo sa vo svete zapelešila. Časy boli neisté, vo svete vrelo. Keď r. 1848 povstalo aj Slovensko, utekal Janko Král domov a tam spoločne s notárom Rotaridesom burcovali ľud: zvonili na poplach, čítali revolučné básne, vysvetľovali. Po Královej reči ľudia vtrhli k richtárovi a spálili dereše aj urbár. Radost' zo slobody však netrvala dlho. Janka Krála i Rotaridesa odvliekli v železách do Pešti a strašne ich mučili. Takmer rok sedel Janko Král vo väzení. Vypustili ho iba na príkaz chorvátskeho bána Jelačića, ktorý napísal ministerstvu: „Ak okamžite nevyпустíte slovenského básnika Krála, obesím každého Maďara, ktorý mi príde do cesty.“ Ubitého, stýraného básnika dlho opatrovali peštianski Slováci. Neskôr dostal Janko Král úradík, ale neprestajne ho prekladali z miesta na miesto, takže uštváň prestal napokon literárne tvoriť. Takmer pred smrťou napísal báseň Orol vták, ktorá v mnohom znázorňuje jeho nespokojný, búrlivý život.

Zlata Dónčová

Obrázková história Slovenska

Iste poznáte pieseň

Bože môj, otče môj, však je ten svet zmotaný, čo vystojí, čo vystojí úbohý poddaný...

Smutná pieseň o smutnom živote poddaného. Lebo najčastejšie hovoríme o poddanom ako o človeku, ktorého postihol najbiednejší osud. Povedzme si teda čoto o poddaných v Uhorsku.

V Uhorsku bola všetka pôda majetkom kráľa. V XI. storočí malo Uhorsko veľmi významného kráľa Štefana I. Za tohto kráľa bolo Uhorsko po predchádzajúcich bojoch a vpádoch veľmi spustošené, iba kde-tu stála stratená osada, dedinka a na križovatkách obchodných ciest i mesto. Ak sa krajina mala rozvinúť, bolo treba predovšetkým využiť prírodné bohatstvo. To mohli len ľudia. Čo teda spravil kráľ?

Dával, predával, daroval alebo prideloval do nájmu dočasnú i večnú väčšie-menšie plochy zeme význačným osobnostiam, priateľom, vynikajúcim bojovníkom, významnejším úradníkom, ale hlavne cirkvi, chrámom, rehoľiam. Bývalo to niekoľko desiatok, stoviek, ale aj tisícov hektárov. V XI. storočí jednou z najbohatších rehoľí v Uhorsku bola rehoľa benediktínov. Patrilo im aj opátstvo v Beňadiku nad Hronom, založené roku 1075.

Takýto vlastník zeme sa volal zemepán, cudzím slovom feudál. Aké mal povinnosti? Osídľovať pustú zem, rozvíjať už jestvujúce

osady, zakladať nové, meniť hory na úrodné polia, lúky a role, sady a vinice. Stavať cesty, mosty, kostoly, neskoršie i školy, dodávať vojakov a zbrane do kráľovského vojska a mnoho iných povinností. Ako to robil?

Vlastne to nerobil on, ale iní za neho. Pozýval, volal, vábil ľudí na svoje majetky a poskytoval im rozličné výhody. Obyčajne si vybral známych ľudí a tým pridelil väčšie plochy zeme. Títo — dnes by sme povedali náborári, vtedy ich volali šoltýsi — získavali ďalších ľudí a rozdeľovali medzi nich zem, čo im poskytol zemepán. Každý dostal menší pozemok, kde si mohol postaviť dom, hospodárske budovy, dvor a sad. Taký pozemok sa volal intravilán. K tomu dostal ešte kus pôdy, poddanský diel, v rozlohe 16—20, ale i viac hektárov. To sa volalo extravilán. Intravilán a extravilán tvorili spolu poddanskú usadlosť alebo sesiu. Čím viac sesí, tým bola osada väčšia. Šoltýs dostal najväčší podiel a stal sa v osade akýmsi richtárom. V spomenutom svätobeňadickom opátstve bola napr. dedinka Rybník neďaleko Levíc. V XII. storočí mala 14 sesí, teda štrnásť poddanských usadlostí, štrnásť gazdov-poddaných. No boli aj bohatšie. Tak tri obce na južnom Slovensku, Diakovce, Šaľa a Galanta, mali v tom čase 362 sesí. Majitelia sesí sa menovali poddaní; obec, v ktorej bývali, bola poddanská obec a patrila zemepánovi.

Iste si myslíte: tí poddaní neboli teda nejakí neboráci, skôr dobrí gazdovia. Predsa: dom, dvor, sad, 16—20 ha poľa, to je krásny majetok! Naozaj bol; lenže pozemky boli zväčša pusté, hora, les.

Dom si poddaný musel postaviť sám, sám musel klčovať a spaľovať horu, meniť ju na úrodnú lúku alebo roľu. Kým sa z pustatiny nestala úrodná zem, užíval pôdu zadarmo. Potom však prišiel zemepán a poddaný musel splácať hodnotu pridelenej usadlosti. A to splácanie netrvalo rok ani dva ani desať; splácalo sa celé stáročia!

A splácalo sa trojakým spôsobom: prvý spôsob bola robota. Poddaný musel odpracovať zadarmo určitý počet dní na pôde, ktorú si zemepán nechal pre seba. Najčastejšie to bolo 52 dní v roku. Poddaní teda museli zemepánovi orať, siať, okopávať, kosiť, mlátiť, zväžať, slovom, museli robiť všetko, čo požadoval. Túto prácu nazývali „panskou robotou“. Na „panské“ vyhánal poddaných šoltýs a jeho pomocníci, neskoršie drábi. Druhý spôsob splácania boli dávky v prírodninách. Poddaný odovzdával zo všetkého, čo vypesťoval, dochoval, vyrobil. Odovzdával zvieratá: sliepky, husi, kačky, ovce, teľce, voly, zajace, ryby. Plodiny: ovocie, obilie, ľan, konope, mak, kapustu, hrach, fazuľu, zeleninu. Hotové výrobky: maslo, syr, bryndzu, slaninu, loj, kožu, perie, múku, chlieb, vosk, med, víno, dokonca aj také veci ako bobrie chvosty, byvolie rohy...

Tretia podoba dávok boli peniaz-dane (tzv. census), ktoré sa platili od každej sesie. O týchto povinnostiach sa spisovala zmluva medzi zemepánom a poddanými, zvaná urbár.

Ale týmto sa povinnosti poddaného nekončili. To, o čom sme hovorili, dával svojmu zemepánovi. No čakalo ho ešte ďalšie, čím bol zviazaný kráľovi, stolicí a najmä

cirkvi. Poddaní museli platiť dane, zásobovať vojsko, stavať cesty, obstarávať dovoz materiálu, vydržovať duchovného, kostol, školu, učiteľa... Nekonečné množstvo povinností.

Keď bol dobrý rok, bývalo ešte ako-tak. Horšie bolo, keď prišli roky zlé, neúrodné. Či bola úroda, alebo neúroda, pán musel svoje dostať. Boli zemepáni, ktorí zaobchodili s poddanými ľudsky, poväčšine ich však týrali, trestali, prenasledovali. Mali poruke veľa spôsobov, ako vydrieť od poddaného aj to posledné, čo mal. Panskí šafári klamali, podvádzali poddaných, nedávali im potvrde-

nia o vykonanej robote alebo odovzdanej dávke a znova ju vymáhali, zvyšovali utrpenie sedliaka na nevydržanie. Niekedy utiekli od zlého pána celé dediny. V rokoch hladu a vojen ľudia veľa ráz jedli všetko, čo sa len dalo jesť — lesné plody, trávu; mleli kôru stromov, miešali ju s otrubami a z toho piekli na Orave tzv. glufovky. Po vojnách a hlade prichodili rozličné epidémie, mor, cholera, ako na ľudí, tak i na dobytok, a dovršovali biedu poddaného. Nečudo, keď takéto ťažké pomery doháňali ľudí k vzburám a rebéliám — ale o tom až inokedy.

Jozef Horák

NA PANSKEJ ROLI

Ludová

*Keby mňa mamka na trávu dala,
veliký by som batoh nažala.*

*Ale ma mamka na trávu nedá,
nech si ju sama po poli hľadá.*

*Nieto jej v poli ani v údolí,
jesto jej veľa na panskej roli.*

*Na panskej roli orú mládenci,
kto im pomáha? Panny pod venci.*

*Zlámalo sa im na pluhu ojce,
kto im ho spravil? To moje srdce.*

*Zlámalo sa im plužné koliesko,
kto im ho spravil? Moje srdiečko.*

*Prelomil sa im napoly hriadeľ,
kto im ho spravil? Mój milý frajer.*

Dobrý duch Smolenického zámku

KEDYSI dávno bol správcom Smolenického zámku Tobiáš Čeky. Poddaní sa pred ním až tak triasli, lebo sa s nimi nezhovárал inak, len korbáčom a palicou. A čím väčší sa ho báli, tým bol Čeky blaženejší. Cítil sa prvou osobou v kraji, pretože zámocký pán Erdődy zastával dôležitý zemský úrad a zdržoval sa takmer ustavične na Bratislavskom hrade. Smolenickým poddaným bolo už na nevydržanie.

„Viem, čo by sme mali spraviť,“ povedal jedného dňa sedliak Ďuro Kysel. „Ujdime! Kdekoľvek pod slnkom nám bude lepšie ako pri Tobiášovi Čekym!“ Jeho slová vlievali do neborákov novú nádej.

Správca Čeky mal však medzi ľuďmi špehúňov, ktorí mu ihneď doniesli, na čo Ďuro Kysel nahovára smolenických poddaných.

„Toto sa opovažuje?“ rozzúrnil sa. „Nuž to sa mu veru neprepečie!“ A rozkázal drábom, aby Ďura priviedli na zámok.

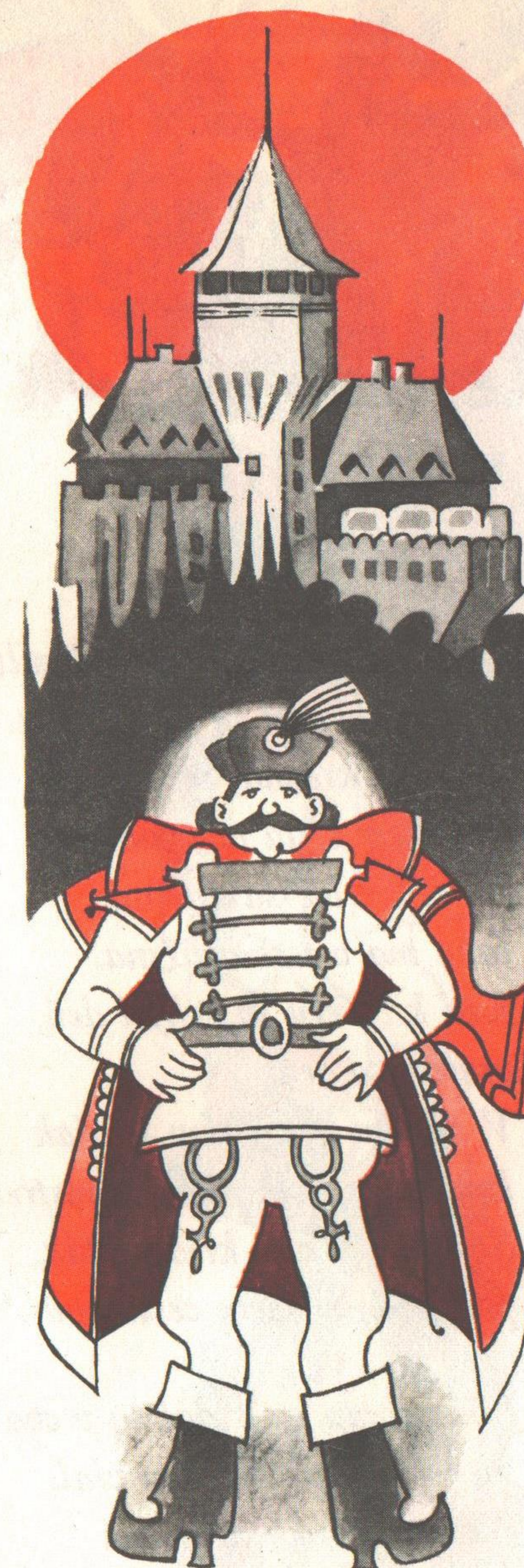
Našli ho na vzdialenej panskej roli; ako na strakatých volkoch ťahá brázdou za brázdou.

„Nechaj voly volmi a ber sa do zámku, pán správca si ťa žiada vidieť!“ rehotali sa drábi.

Tobiáš Čeky stál na nádvorí a netrepežlivo klopkal bičiskom o kamenú dlažbu.

„Pôjdeš s týmto listom k nášmu pánovi na Bratislavský hrad a počkáš aj na odpoveď,“ podal mu zvinutý pergamen s veľkou visiacou pečatou. „Ale že sa do večera vrátiš, inak ti bude beda!“

Ďuro pozrel na oblohu, slnce sa už prevážilo cez poludnie. Zájst do

večera do Bratislavy a ešte aj naspäť — holá nemožnosť! Ale už len vzal ten pergamen a pobral sa zo zámku. Iba tak z nohy na nohu, veď i tak je to všetko len zámienka, pasca a klepec, aby ho správca dostal na dereš a do temnice... Treba sa lapiť rozumom a niečo vyhútať.

Ako si tak zadumaný ide krajom cesty, zbadá na zákrute krásny koč. Štyri mocné paripy hrabú kopytami

a na kozlíku sedí pohonič s bradou až po pás.

„Sadaj, Ďurko, už hodnú chvíľu tu na teba čakám.“

„Na mňa? A ktože ste vy?“

„Ja teba poznám a ty mňa nemusíš. Viem o tvojom trápení a pomôžem ti. Sadni si ku mne a dobre sa drž!“

Ďuro sa nedal prosiť, sadol do koča a už leteli. Vysoko v povetrí leteli, ako len tí vtáci nebeskí. Sotva by si dlaňou plesol, boli na nádvorí Bratislavského hradu. Ďuro sa ponáhľal s písmom k pánovi a zakrátko sa vrátil s odpoveďou.

„Sadaj, sadaj,“ vraví mu starec-pohonič, „máme ešte pred sebou spiatočnú cestu.“

„Len ako sa vám odplatím?“ spytuje sa Ďuro.

„Akáže tam odplata! Hlavné, aby si oštal aj naďalej dobrým a statočným človekom!“

Až v tejto chvíli Ďuro Kysel pochopil, kto ho to zachránil pred trestom Tobiáša Čekyho. Dobrý duch Smolenického zámku, o ktorom si poddaní rozprávajú, že sa zjaví vždy vtedy, keď je najhoršie.

Koč zastal na nádvorí a slnko práve sadalo za obzor. Tobiáš Čeky celý zdúpnel, keď videl Ďura vchádzať do siene. Vystrel ruku za pergamenom — triasla sa mu od nepochopiteľnej hrôzy — a v tej samej chvíli sa zrútil na zem ako podťatý strom. Vonku čosi zarachotilo. Ďuro pribehol k obluku a čo videl? Z nádvorí uháňal kočiar so starcom-pohoničom a vedľa neho ležalo dolu tvárou nehybné telo Tobiáša Čekyho.

Už nikdy viac ho nikto nevidel, ale jeho zlopestné meno zachovalo sa v pamäti nášho ľudu až do dnešných čias.

Mária Ďuríčková

Mrazy povolili, nebo stmavlo, sneh sa sypal z oblohy ticho a pokojne.

Pod konárom vyvalenej brezy našli sme roztrhaného zajaca. Ujo Andrej držal psa na retiazke a tíšil ho, lebo si bol istý, že v blízkosti je rys. Našli sme jeho stopu aj brloh v dutine nahnitej sosny.

Šli sme okrajom lesa k poľane.

Pristavili sme sa v omladine a načúvali, ale všade bolo hlboké ticho. Konáre obťažkané snehom sa ani nepohli.

Chvíľu sme sedeli na pni a obdivovali sme horu.

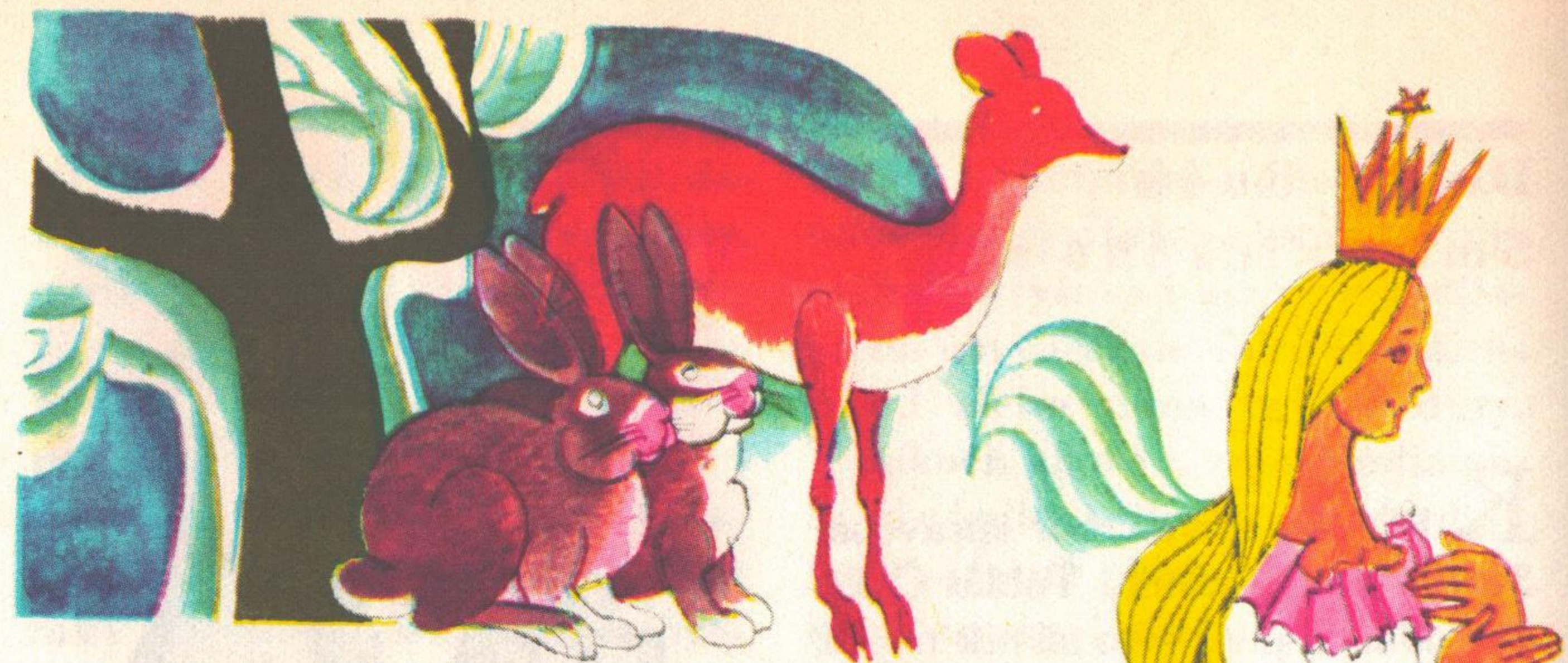
„Toho rysa musím zabiť, aj keby som mal zahynúť,“ vravel ujo. „Robí len škodu.“

Pes nás viedol chodníkom k hľbokej priekope. Hora, v ktorej sa nič nedialo, mi prichodila clivá a prázdna.

Spýtal som sa uja, či je rys mocnejší ako líška.

„Rys je dravý. Keď je hladný, roztrhá aj srnu. Ale líšky sa bojí. No ak je s ním zle, odváži sa aj na človeka,“ odpovedal ujo a pustil psa.

Pes ňuchal, lietal okolo stromu a o chvíľu zmizol v húštine.

Hviezdička

Elena Čepčėková

Biely princ našiel Sněhulienku a zobudil ju zo spánku.

„Aká si krásna, moja milá, odvediem si ťa do zámku.“

No teraz lov sa začína, čaká ma v lese družina.

Keď k večeru sa schýli deň, vrátim sa sem.

V zálohu ponechám ti však korunku s hviezdou uprostred.

Stráž si ju ako krídla vták, podľa nej nájdem cestu späť.“

Kôň vzopäl sa a dal sa v cval, snehový oblak za ním vial.

A Sněhulienka natešená korunku hneď si nasadí.

„Bežte preč, srnky, nemám sena! Heš, vtáčky!“ vraví namrzená, „mňa teraz čaká starosť ťažká, princeznou budem od zajtrajška.“

By jej čas bežal, kým sa dočká, po lese lieta ako vločka.

Už klopol kameň? A či nie? Snáď srienik pukol v čečine

alebo slnko nevoľky
lúčom cvenglo o vrcholky.

„Bež, dníček, nech už súmrak vstáva,
som veľmi, veľmi nedočkavá!“

Na konci tejto dúbavy
potôčik tečie dudravý,
má tisíc zrkadielok z ladu,
na skalách chocholaté čepce,
na ne si srnky hrnky kladú,
keď sa im piť už nechce.

„Pobehnem chytro zo stráne,
zrkadielka mi jasne sturdia,
že mi korunka pristane.“

A hladí, hladí do ladu,
chce uzrieť svoju parádu.
Čo pozrie stokrát, vidí iba,
že z korunky jej hviezda chýba.

„Ako sa to len mohlo stať?
Vtáčiky, srnky, stromy, cesty,
pomôžte mi ju pohľadať!

Povedz mi, chodník zasypaný,
keď som tu ráno chodila,
či som si medzi závejami
hviezdičku nevytratila?

Ty mlčíš? Aj hora je tichá,
ba už aj vietor prestal vzdychať.
Biela pláň, zasnežená pláň,
otvor mi svoju prajnú dľaň,
preruš tú tichosť vznešenú
a povedz, prosím, kde mám hľadať
moju hviezdičku stratenú!“

Ticho... ticho...

V hore sa začalo stmievať. Denné svetlo sa strácalo vo svite mesiaca. O chvíľu pes zaštekal. Štekal v prestávkach a zúrivo.

„Chytil stopu,“ povedal ujo.

Šli sme opatrne za štekotom a naozaj. Na malej rúbani sme zočili rysa. Stál neďaleko stromu, akoby sa chystal skočiť, uši stiahnuté, zuby vycerené na psa. No len čo nás zbadal, zmizol ani blesk.

Videl som rysa po prvý raz v živote. Zdal sa mi naozaj dravý a silný. Stratil sa tak rýchlo, že ujo nestihol ani pušku zdvihnúť.

Ale pes sa o chvíľu znova rozšteká, tentoraz na opačnej strane hory. Ujo, pripravený na výstrel, sa v najväčšom tichu uberal zasneženým chodníkom. A ja hneď za jeho chrptom.

Zahli sme k strmému svahu, ktorý oblúkom pretínal dolinu. Za ním vystupovalo z hmly mohutné zasnežené pohorie, ktoré pripomínalo biele konské sedlá. Zhnité pne a žulové balvany vyvolávali úzkosť a strach. Cesta bola zaviata snehom, ale dno hory bolo suché. Miestami sme videli trávu, žltú od mrazu. Brechot sa ozýval čoraz zreteľnejšie a bližšie.

Vyšli sme z porastu a neďaleko sme zbadali psa. Lietal okolo osamelej sosny a zúrivo štekal. Na ovisnutej haluzi pokojne ležal rys. Zíval unudene a ospánlivo, akoby psom opovrhoval.

Ani som nedýchal.

Ujo Andrej mal pušku zdvihnúť. Teraz si ju len pevnejšie pritlačil o plece a prižmúril oko.

Zhučal výstrel a rys, zúfalý od bolesti, hodil sa na psa. Ujo znova bleskovo vystrelil a nádherné, odvážne zviera padlo ako podtaté kousou.

„Vy mocné jedle kostrbaté,
hlavami nebo podpierate,
vidíte do ďalekých dialí,
povedzte, prosím, či ste niekde
moju hviezdičku nezbadali?“
Nikto nič. Všade mlkvošť veľká,
„Nie som už vaša Snehulienka?
Pomôžte, milí, dobrí, zlatí,
inak sa môj princ nenavrátí.“

Pohlo sa húštie hrušiek planých,
v závoji bielom zamuchlaných,
čo pod ním býva zajko-vševod,
starý už sto a jeden rok.
Vyšiel zajko na priedomok

a hlavou kýva, prísne ziera,
až Snehulienke srdce zvíera.

„Zajačik, milý zajačik,
veď ty vieš jasným okom nazrieť
aj ta, kam nedokáže nik.
Ty rozprávky vieš otvárať,
so sníčkami sa zhovárať,
teba poslúchne tma i tieň,
poslúž mi, prosím, dobrou radou,
skôr než sa skončí deň.“
„Pýcha nás trhá od priateľov,
spúta nás ako zlatá niť,
no zavše stačí drobný skutok
tú veľkú silu prelomiť.“

A niet ho. Súmrak dýchne z krička,
čo živé, zmizlo vo chvoji.
„Nebude zo mňa princeznička,
nik tu o pomoc nestojí.“

Krôpkajú slzy do šera,
ako sa domov poberá.
A tu... Prestala v strachu fikať...
Čo to tam visí z konárika?
„Ach, veвериčka moja malá,
ako si sa ta zamotala?
Počkaj, prelomím na kúsku
tú nepoddajnú halúzku.
No vidíš, už je vo dva konce,
môžeš si bežať po lieskovce.“

Obraz sa zrazu rozplynie,
svieti len žiara v čečine.
„Hviezdička zlatá! Či som rada!
Možno ťa môj princ ešte zbadá.
Už počuť hlasy, dupot koní...
To sú oni!“

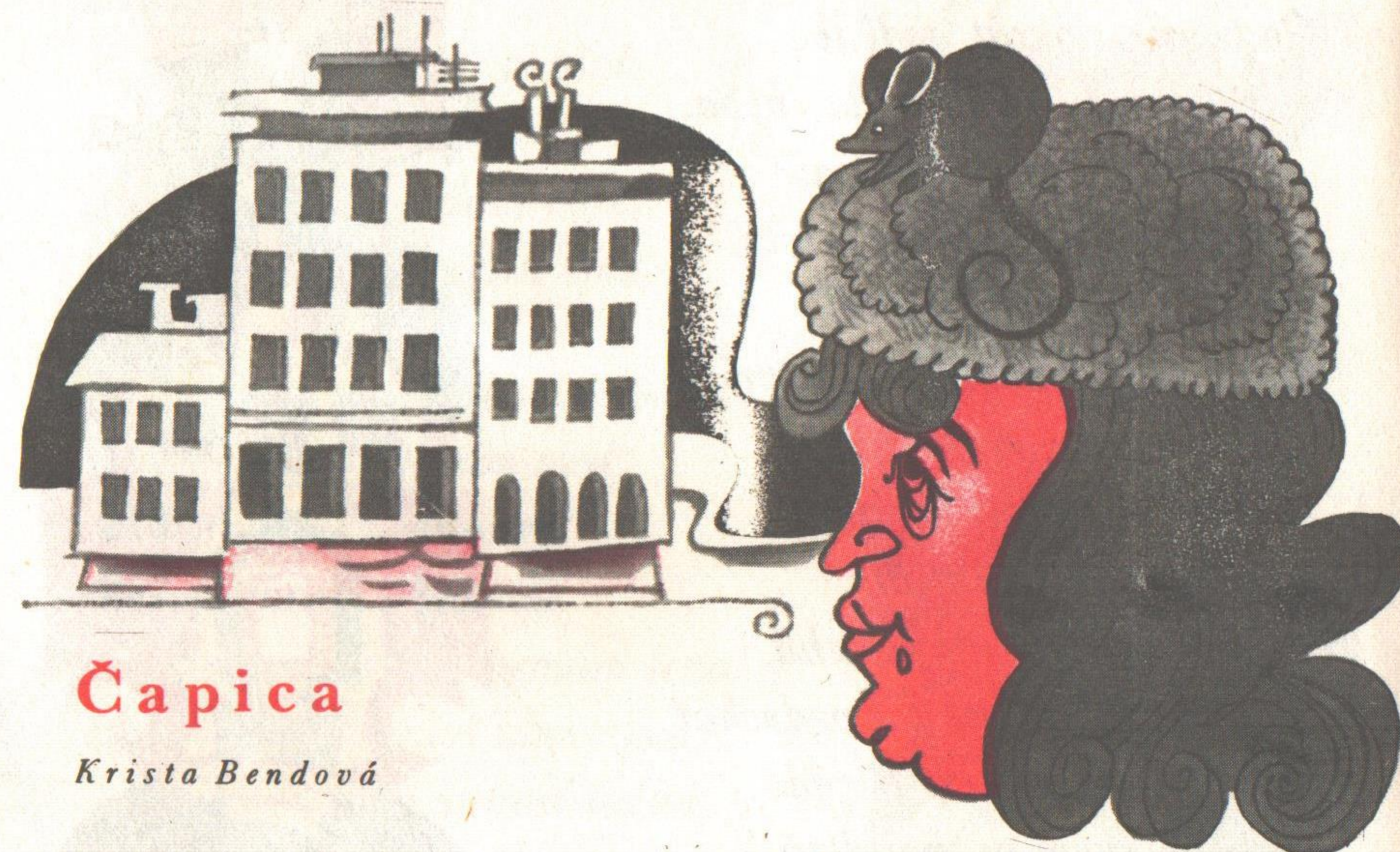
Našiel princ svoju nevestu
a vydali sa na cestu.
Cez krištáľové húšťavy,
kde každý konár cengá, zvoní
a striebro sype na hlavy
ako biely kvet jabloňový.
Za nimi hora vetrom stenká:
„Bud' šťastná, naša Snehulienka!“

Bábika

Elena Gahérová

Ja už nie som malá, veď som ma-
ma. Mám bábu Hanu, čo má vrkoč
a v ňom mašľu. Keď ju uložím do
postielky, hneď zatvorí oči. Je po-
slušná ako všetky bábiky. Len ma
mrzí, že neplače a nekričí. Nemohla
zavolať ani o pomoc, keď ju môj brat
zavesil na šnúru ako bielizeň. Len sa
usmievala a usmievala. Ale ja som
plakala, že nedočiahnem tak vyso-
ko. Predsa som len ešte malá. No raz
budem ako moja mama. Budem
mať živú bábu, čo aj plače. To bude
krásne!

Dnes som núkala bábike koláče,
čo som upiekla. Nejedla. Ktovie,
prečo. Veď som piesok preosiala, aj
vody som pridala. Už viem, kde je
chyba. Vitamín jej chýba. Navarím

Čapica

Krista Bendová

Naša teta mala zimnú čapicu, všelijako prekladanú a pokrú-
tenú do moderných záhybov. Čapica visela v studenej chod-
be na vešiaku. Okrem čapice bývala v tej chodbe myška. Nie
na vešiaku, ale pod skriňou.

Vyšla myška spod skrine, že si nájde teplejšiu posteľ.

Vydriapala sa hore kabátom navrch vešiaka a vliezla do

toho najteplejšieho, čo našla. Vliezla do jedného záhybu teti-
nej čapice.

Poobede išla teta na prechádzku. Obliekla si kabát, na hla-
vu si založila tú velikánsku čiapku a nezbadala, že v nej spí
malá myš. Myška sa zobudila, náramne sa zľakla: Čo sa sta-
lo, že sa tak strašne kolíšem?

Teta vyšla z domu a prechádzala sa po Hlavnej ulici. Myš-
ka si povedala: „Vyleziem von, pozriem, čo sa robí.“

Vyliezla myška a videla, že sedí na samom vrcholci teti-
nej čapice. Zase sa zľakla, lebo to bolo veľmi vysoko. Asi sto
sedemdesiat centimetrov od zeme. Vzdychla si malá myš:
„Počkám, kým sa teta doprechádza, potom šikovne zleziem.“
A zostala sedieť tam, kde bola.

A tak sa teta prechádzala dve hodiny po Hlavnej ulici
s myškou na čiapke. Na druhý deň mali všetky tety v tom
mestečku na čiapkách namontované malé sivé myšky z ume-
lej hmoty. Mysleli si totiž, že naša teta dostala najmodernej-
šiu čapicu — až z Tramtárie.

hneď zeleniny a zasa bude zdravá.
Oblečiem jej nové šaty, na hlavu
čepček a na nôžky silonové ponož-
ky. Povožím ju po parku, pozvem
Katku, pozvem Janku. To sú tety
mojej báby Hany. Ony majú tiež
deti a ja som teta ich detí.

Beda! Bábika sa stratila! Hľadám
pod lavičkou, v piesku i pod kríč-
kom. Nikde ani stopy. Už aj psík
Vrtichvost pomáha hľadať. Tam
i tam ňuchá v tráve, v piesku hrabe,
behá hore-dole. Hop a skok! Tu je
potok. Jój, len pozrite! Mašľa i rúč-
ka malá sa ukázala. A voda len hoj-
da-hojda, bábiku hojda. Vlnka vln-
ke šepľa, že je mašľa pekná. Nepo-
stoja ani chvíľu. Kde tak náhlia asi?
Psík Vrtichvost tiež nelenivý, skočí...
Hľa, už ju má. Bábika sa usmieva.
A psík od radosti veselo krúti chvos-
tom.

Danka a Janka

Mária Ďuričová

Danka a Janka dostali od tety kaktus a vzorne sa oň starali. Každý deň ho polievali, raz Danka, raz Janka a raz obidve.

Kaktus vädol, kaktus bledol.

„Asi ho treba polievať teplou vodou. lebo v jeho rodnej Afrike je teplo,“ povedala Danka a začala ho polievať teplou vodou.

Kaktus vädol, kaktus bledol, pichliače mu ovisali.

„Možnože ho treba posoliť, ak je zvyknutý na morskú vodu,“ povedala Janka a posolila ho.

„Alebo mu hádam chýba cukor,“ povedala Danka a pocukrila ho.

Kaktus vädol, kaktus bledol, kaktus umieral.

„Nepáči sa mu u nás,“ povedali si sestry Danka a Janka a prestali sa o kaktus starať. Nevšimli si ho a čoskoro naň úplne zabudli.

Na sviatky pricestovala teta. Prezrela si kvety na stojane a vraví:

„Mám radosť, že sa o kaktus tak dobre staráte. Donesiem vám ešte jeden.“

Danka a Janka pozreli prekvapene na seba a potom na kaktus. Ešte raz na seba a ešte raz na kaktus. Neklame ich zrak?

Kaktus bol zdravý, tuhozelený, nebezpečne pichlavý a na bruchu mu narástli dve malé kaktusie guľky.

Špongia

V. Podgorec

V noci, keď sa trieda ponorí do tmy, špongia skočí z tabule do umývadla a predstavuje si, že sa vracia

Tryskáče

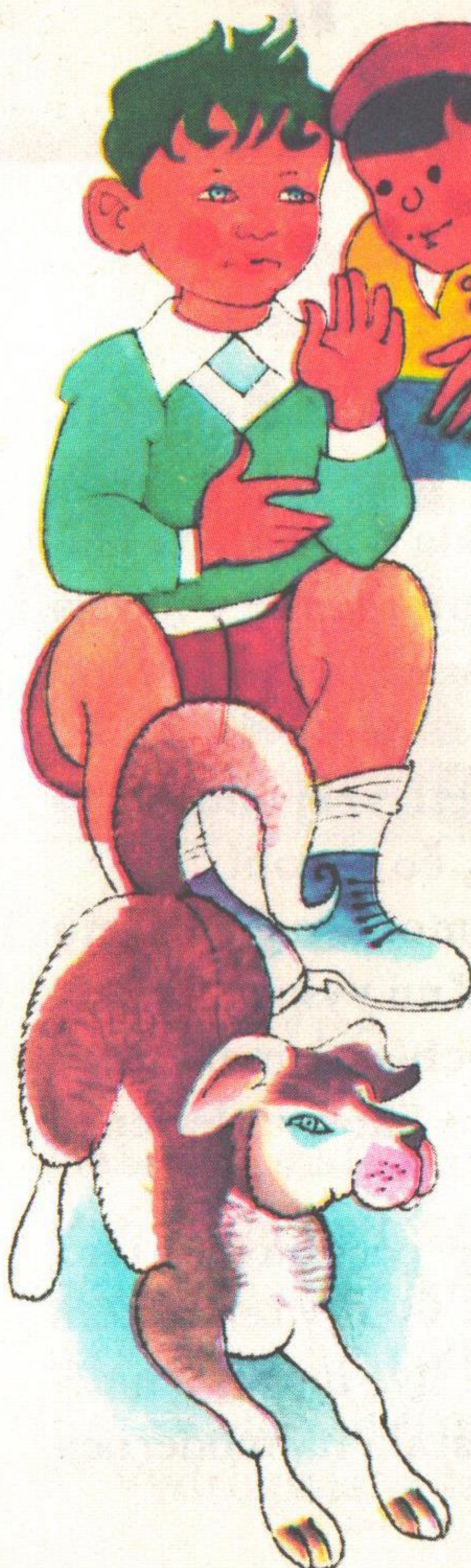
Ján Kanka

Jeden,
dva,
tri...

Tri tryskáče
letia pod nebom.
Prvý nabral veľkú výšku,
splasil husi
na strnisku...

Druhý lieta smelšie,
robí kotrmelce...

A ten tretí, čo je nižšie,
po oblohe kriedou píše...

Dom

Rudolf Dobiáš

Postavili sme si z piesku dom,
že budeme s Dunčom bývať v ňom.

Čvirikali vrabce na lipe,
že sa nám ten domček zosype.

Zakukala kukulienka na dube,
že domčeka do večera nebude.

Stál ten domček celú noc a celý deň.
Potom nám ho podomlela povodeň.

Zima

Ján Anđel

Obloha tmavá,
biele polia.

Napadlo snehu
do okolia.

Napadlo viacej
ako vlni.

Aj fujak prišiel
nepozvaný.

Zavial nám cestu,
chodníček.

Pozametal ho
Janíček.

Straka a rak.

Ján Anđel

Stretla straka raka.

Ako sa máš rak?

Len tak — ako tak.

Tak sa máme ako?

Len tak — narovnako.

Andulky

Ján Anđel

Máme v kletke

andulky,

otvárajú

papulky.

A také sú

chutné,

nikdy nie sú

smutné.

Keď sa dobre

nazobkajú,

veselo su

rozprávajú.

do mora, do svojho rodného kraja. S pôžitkom pije vodu a sníva:

Je na morskom dne, kde leží potopená pirátska loď. Okolo sa vlnia riasy a rastú krásne koraly...

... veľká ryba kýva chvostom... mohutná veľryba sa pripravuje na ďalekú cestu...

... mušľa perlorodka sa otvára a naberá do seba všetky farby mora.

Špongia sníva, sníva a je nesmierne šťastná.

Ale noc plynie, noc bledne... prichádza ráno.

Akási ruka chytá špongiu, žmýka z nej vodu a rozkazuje: „Zotieraj!“

Špongia poslušne zotiera školskú tabuľu aj krásne sny uplynulej noci.

Rozprávka hádanka

Vyšiel čarodejník starček Rok na pole. Zamával rukami a z rukávov vypúšťa vtáky. Mávne štyri razy a vypustil dvanásť vtákov. Vyletujú po troch a každý má vlastné meno. Vylietli prvé tri — zavialo chladom a mrazom. Vyleteli druhé tri — sneh sa topí, lúky rozkvitajú. Keď vyletela tretia trojka, nastali horúčavy a búrky. A keď čarodejník vypustil štvrtú štvorku, zadul chladný vietor, skmásal lístie zo stromov, privial hmlu a dažď. A tie vtáky nie sú obyčajné. Každý má štyri krídla a na každom krídle sedem pierok. Každé pierko má svoje meno a je spoly biele, spoly čierne. Keď vták mávne krídlom, bielym perím spraví deň, čiernym spraví noc.

Smelý Zajko v Afrike / Na obrázky

4. POKRAČOVANIE

Pláva si Zajko na aute, Zajkovej sa prihovára a zhovárajú sa, čo za hrôza pôjde po zajačej krajine, keď sa roznesie, ako ich tu na mori vystrašila búrka. Rozprávajú sa a nevidia, že sa k nim od chrbta približuje ohromný žralok. Letí ako vystrelený šíp, na morskej hladine ostáva po ňom celý vyoraný jarok. Letí, otvorí obrovskú papuľu — a po aute so Zajkovcami niet už ani chýru, ani slychu.

„Zajko môj, muž môj, lenže mi povedz, či si tu?“

„Tu som.“

„A či som ja živá?“

„Ak som živý ja, nuž si aj ty!“

„Chvalabohu! A len mi ešte povedz, kde sme.“

„Neviem ti ja veru, ale sa mi celkom tak vidí, že sme v žraločom bruchu.“

A čušali, trápili sa, pohnúť sa neopovážili, hoci miesta bolo dosť, lebo žralok toho dňa iba čo-to zhltol na raňajky.

Napokon sa ozvala Zajková:

„Zajko môj, tak si hútam, či náhodou žralok nezjedol aj nejakú lampu, čo by sme si zasvietili.“

„Ej, ba veru zjedol!“ odpovedal hneď Zajko, ak aj inú nie, nuž zjedol aspoň našu a tá sa nám veru zide.“

Prišlo mu totiž na um, že keď je tu ich auto, musia byť aj reflektory. Tak aj bolo.

Zažal Zajko reflektory, ale čo videli okolo seba, to ich veru nepotešilo.

Žralok plával ďalej a lámal si hlavu, aká to bola ryba, čo naposledy prehltol. Mala takú čudnú chuť. Zamyslený doplával až po africké brehy. V diaľave videl pred sebou pobrežie a pri pobreží sa čosi pobelievalo.

„Nie sú to ryby, ale mohlo by to byť dačo pod zuby. Obzriem si to.“

Biele fliačiky pri pobreží sa vše nadujú, nuž mohol by ich žralok poznať, mohol by vedieť, že sú to plachetnice, rybárske člny. Ale on ich nepozná. Hodí chvostom raz, hneď je o sto krokov bližšie, hodí chvostom druhý raz — veslári na člnoch ho zbadajú, znamenie si dajú. Znamenie také, čo žralok ne-

J. Vodrážku napísal J. C. Hronský

zbadá, nemá o ňom ani tušenia. Rybári na člnoch učupení pohnú jeden čln sem, druhý ta, a žralok si myslí:

„Dobre tak, po jednej ich ľahšie pochyťám.“

Ale keď chcel prvý čln uloviť, tu ho čosi po chvoste tuho šiblo. Tak tuho, až sa prehol od bolesti. Zvrtne sa, že sa im pomstí, no vtedy už cíti novú bolesť. Čosi neviditeľné ho bičuje sprava-zľava. „To veru nie sú najlepšie raňajky,“ hovorí si žralok. Už ho opúšťajú sily, rád by ufrknúť, ale nemôže.

Napokon doletí mocný šíp, uviazaný na povraze, zaborí sa žralokovi do chrbta, smelí lovci na člnoch vykriknú a to je znamenie, že ho už majú.

Zajkovci v žraločom žalúdku si nevedia predstaviť, čo sa vlastne robí. Akoby odrazu nastalo zametrasenie. Raz ich šmarí do jedného kúta, raz do druhého — tak ich hádže, že si už údy necítia.

„Žienka Zajkuľa, čo ty povieš na tento tanec?“

„Nič nepoviem, lebo nevládzem, a keby som vládala, nuž by som povedala, že ani na našej svadbe sme sa tak nevyskákali ako tu. Ak to ešte chvíľu potrvá, dokonám a nebudeš ma mať.“

Ale už to netrvalo ani chvíľu, žralok sa prestal hádzať. Zajková teda nedokonala. Tíško sa chytili so Zajkom za labky a utrápení čakali, čo už teraz bude.

Ťahajú africkí rybári žraloka, ťahajú a radujú sa, že mali taký dobrý lov. Ťahajú, ťahajú, div sa im povrazy nepotrhnú, ale žralok je veľká ozruta, nevedia si s ním poradiť.

„O tri dni budem mať sto rokov,“ hovorí najstarší rybár, „ale takúto ozrutu som ešte nevidel.“

A keď žraloka vytiahli, keď sa z úlovku najlepšie tešili, vtedy sa stal zázrak. Mŕtvy žralok začal spievať. Spieval takto:

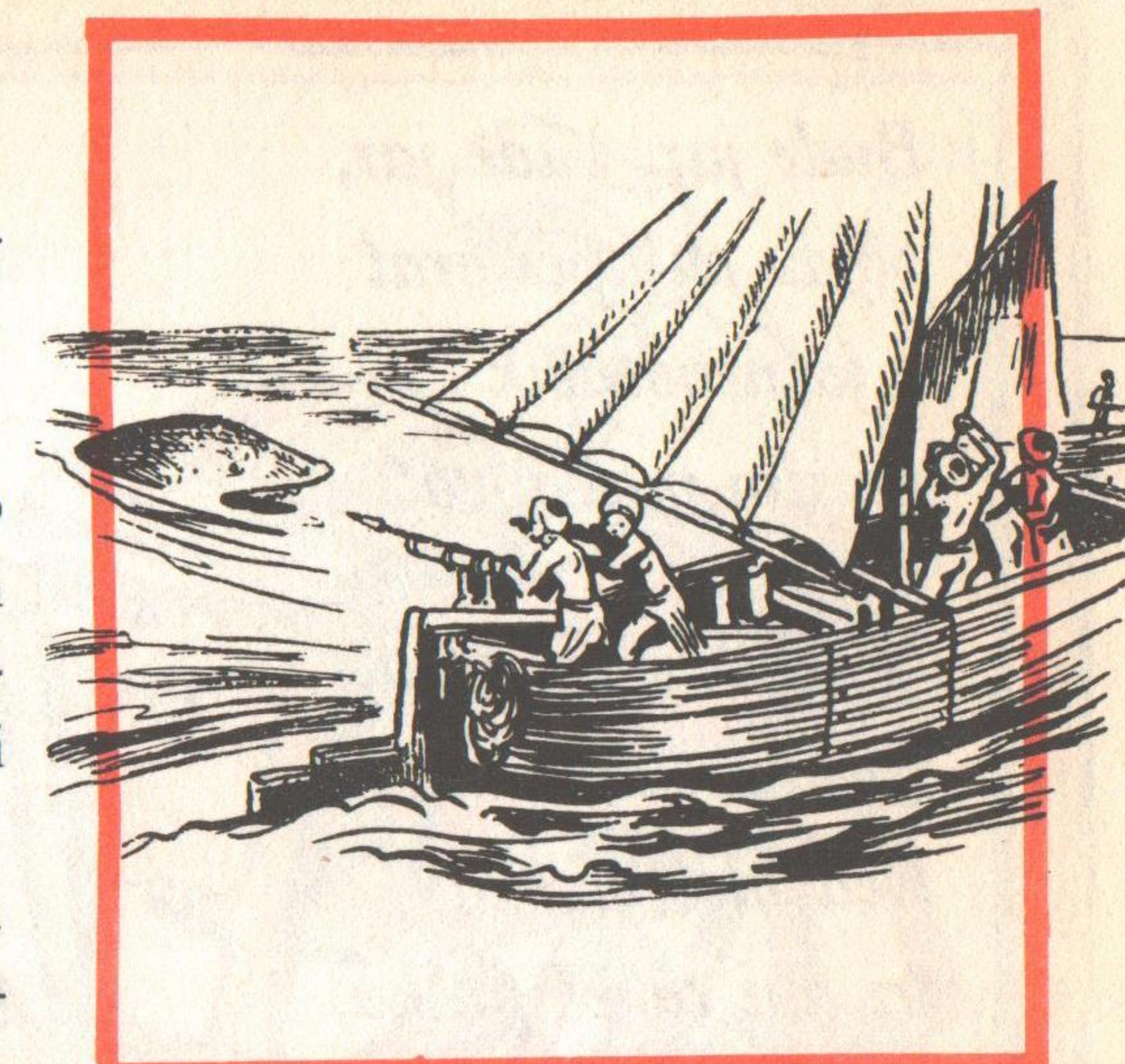
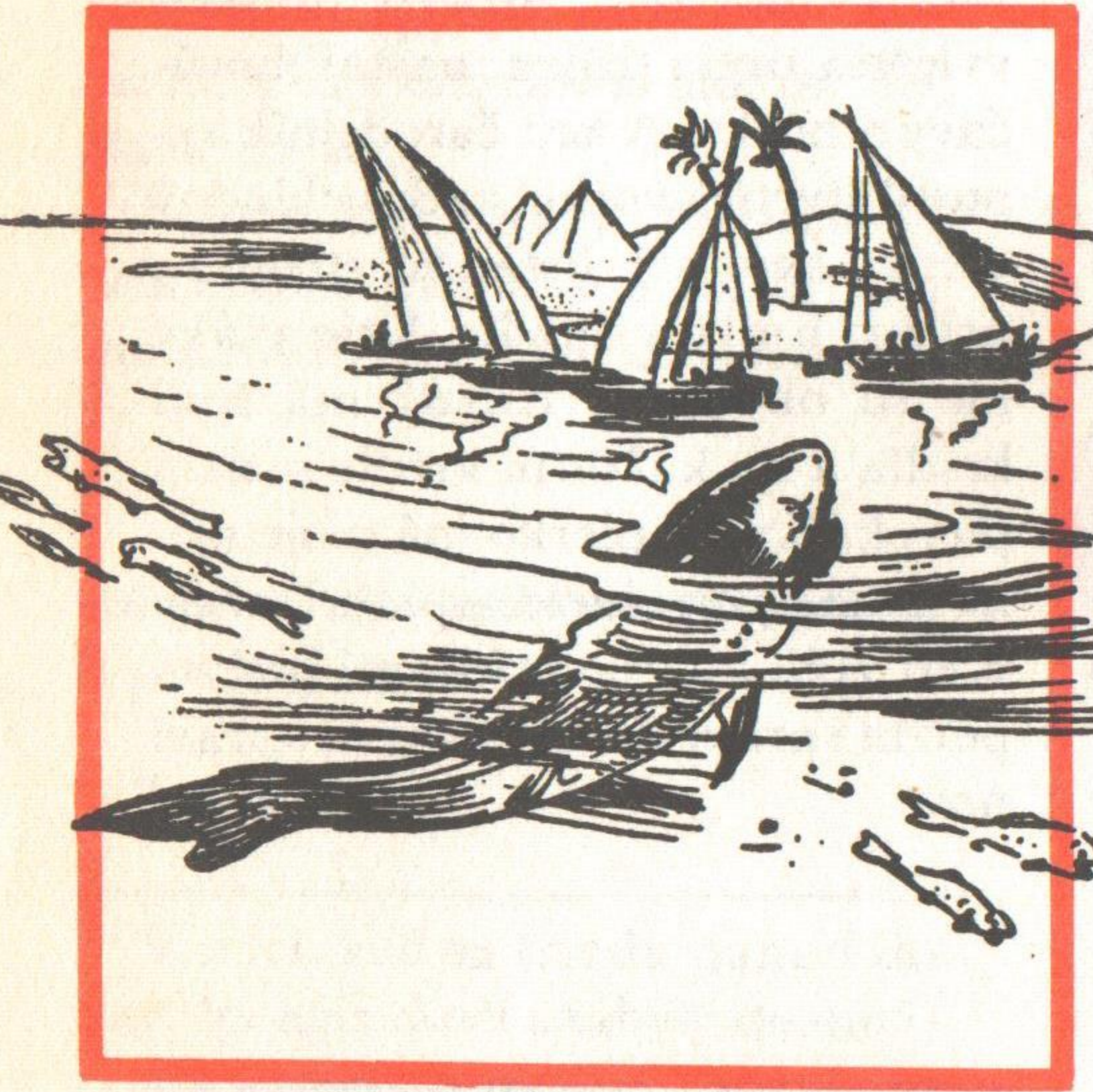
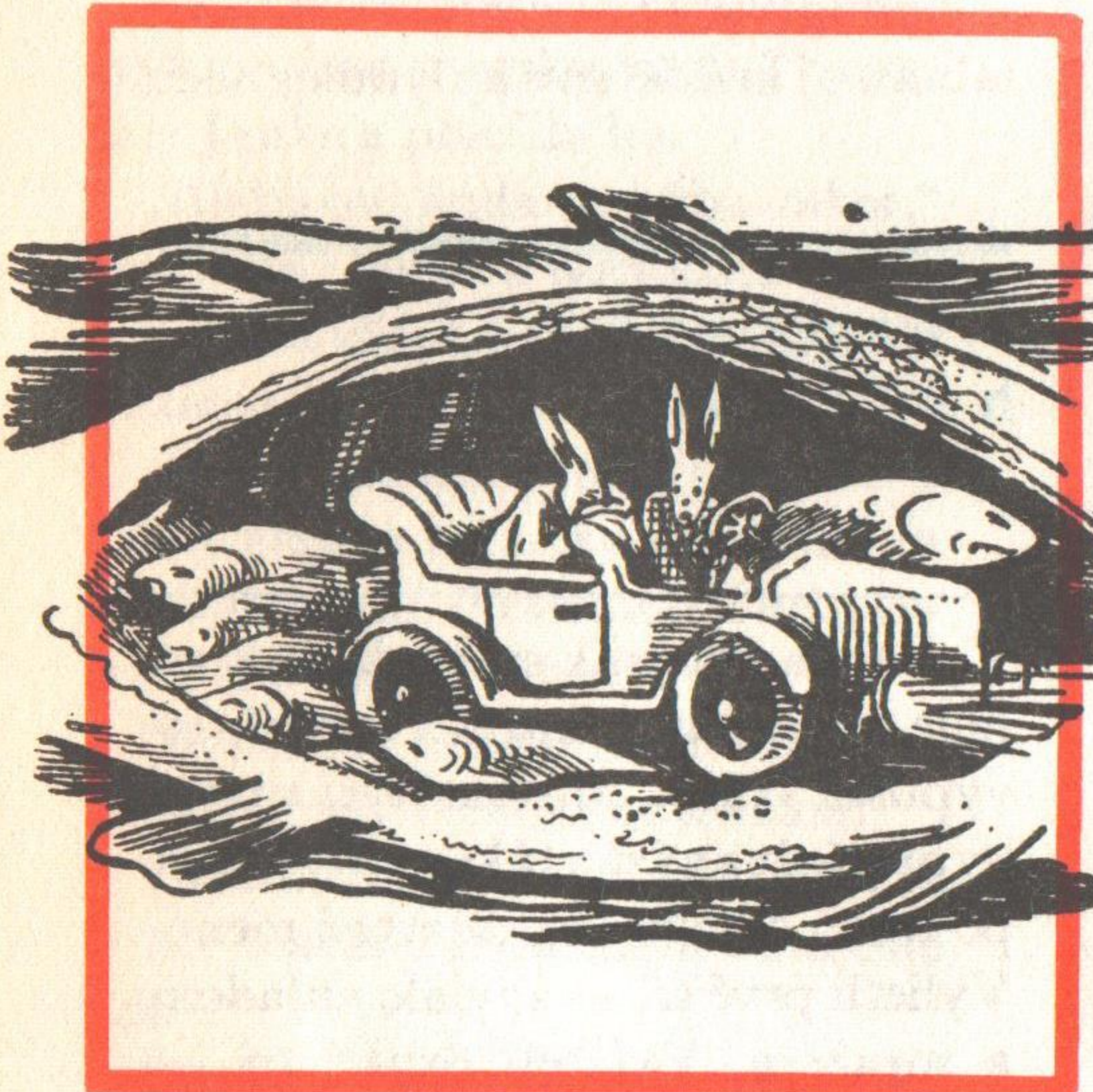
Tramtatata-bum-bum, bojte sa, bojte!

Tú-tutú-tú-tú, teraz vás všetkých naraz prehltnem!

Ba akoby sa bol ten žralok aj pokýval.

Odskočí od neho jeden rybár, odskočí druhý, poodskakujú všetci, strach ich odháňa! Nevidia, nečujú, iba svetom letia.

POKRAČOVANIE

Bude jar, bude jar,
pôjdu chlapci orať
a ja neboráčik
musím maširovať.

Nepôjdem za teba,
za naničhodníka!
Keď ideš do hory,
tri dni rúbeš pníka.

Hneď po prvej svetovej vojne prišiel na Slovensko český maliar JAN HÁLA, mladý a zapálený hľadač krásy. Usadil sa v starobylej dedine pod Tatrami, vo Važci, kde našiel krásy vrchovato: krásnu drsnú prírodu i svojráznych ľudí v starodávnych dreveniciach a utešených krojoch. Jan Hála zachytil život Važca v tisícorakej podobe a zostal mu verný až do smrti. Neodišiel ani po strašnom požiari r. 1932, keď sa celá dedina za jedno popoludnie premenila na mŕtve pohorenisko. Neopustil svojich milovaných Važtanov, zostal pri nich a tvoril i ďalej zo spomienok.

S vďakou a vrúcnosťou si pripomíname jeho dielo, v ktorom nám zobrazil život slovenského človeka od kolísky až po hrob.

Maša Haľamová

Dolu naším Važcom
tečie voda čistá,
budže mi, Maruška,
budže mi ty istá.

Hajuže mi, haju,
komuže to hrajú?
Môjmu Janičkovi
ani spať nedajú.

Čakaj ma, môj milý,
na važeckom moste,
pošlem ti perečko
na rybacom chvoste.
Nejedna rybečka
popod ten most prešla,
ešte som nevidel,
že by pierko niesla.

Vo Važci dva duby,
nič sa mi neľúbi,
vo Východnej tretí,
ta mi srdce letí.

EUDOVÉ PIESNE Z VAŽCA

Milé slnečnice a slnečníci! Veas Vám dám hľadanku, ale dasku: Je do spínarš a pso Kubadé a keď som šiel do susedovce zahrady. Rozdalo my do Mohavoyce. Co je ka S.

MILÁ REDAKCIA,

pravidelne odoberám Slniečko. Najšťastnejšia som, keď do triedy vojde pani učiteľka a v náručí má hľbu Slniečok. Niekedy ich aj rozdávam. V ten deň je pre mňa čítanie najkrajšou hodinou. Veľmi rada mám básne. Niekedy sa i sama pokúsim napísať básničku. Jednu z nich Vám posielam.

ZAHRAJ

Cesta dlhá, široká vedie vedľa potoka. Chodia po nej autá, Zahraj na ne havká.

Alena Orthová, 4. tr., Plavecký Štvrtok

SVIEŤ, SLNIEČKO

Svieť, Slniečko, svieť nám stále, bo tá všetci radi máme. Si náš milý kamarát, každý z nás ťa rád.

Žiaci 5. b tr., Tlmače

Posielam vám predpoveď počasia: Ráno bude hmlisto, naobed takisto a večer tma.

Katka Zamiešalová, 5. tr., Drietoma

Milé slnečnice a slnečníci, tešíme sa, že mnohí z Vás sú bystré hlavy, ktorým to myslí. Dokazujú nám to Vaše listy s rozlúštením hádaniek. Listov je veľa a preto nemôžeme na ne osobitne odpovedať. Správne rozlúštenia si však uschovávame a na konci ročníka 20 najhorlivejších lúštitelov odmeníme knihami. Mená výhercov prinesieme v júnovom čísle.

Viktor Hujík

VIETE, ČO ROBIA RYBY V ZIME?

Kapry, liene pleskáče, podustvy a iné druhy rýb spia v tichých zátokách od jesene do jari. Cez dlhú zimu žijú zo zásob, ktoré si ich telo nazbieralo v lete. Spia zhŕknuté do húfov ako včely do strapcov — kým vodné dravce, štuhy, pstruhy a hlavátky, krúžia okolo nich a občas si niektorú ukoristia. Chuť do jedla ich neopúšťa ani v tomto období, i keď je o niečo miernejšia ako v lete.

Erika Podlipná

TELEFÓN VO VRECKU

V Japonsku vyrobili strojček veľkosti cigaretovej škatuľky ako „súčasť“ telefónneho aparátu. Ak niekto vytočí vaše číslo, strojček zazvoní, či ho už máte v taške alebo vo vrecku, a to je znamenie, že sa náte ponáhľať k telefónu.

(jb)

Čo je to?

Jedno svieti na oblohe ako zlatý skvost, druhé majú deti mnohé v rukách pre radosť.

Kto má Slniečko na lavici? Slniečnice a slnečníci.

LUSKÁČIK doktora Ireneja

Doplňovačka s tajničkou

S	N	I	C	Z	I	K
K	O	L	O	T	O	Č
S	V	I	A	T	O	K
S	V	K	O	R	K	A
P	R	I	A	T	E	L
S	O	M	A	R	I	K
O	K	T	O	B	E	R

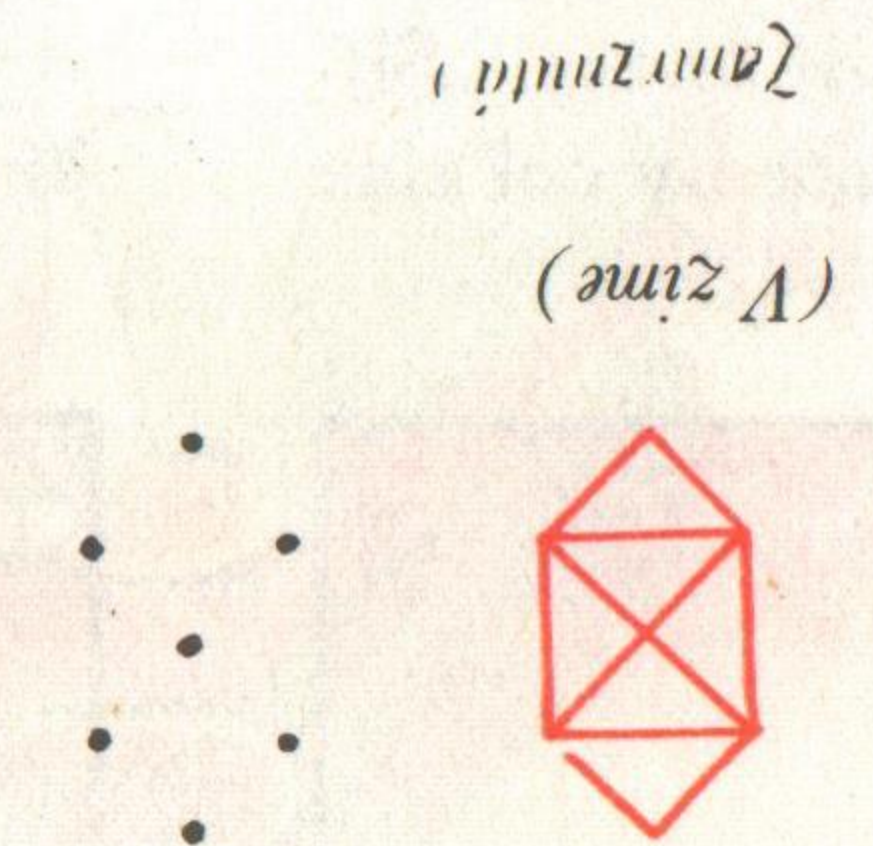
- sype sa z oblohy
- točí sa dokola
- deň, keď nejdeme do školy
- vták
- kamarát
- oslík
- jesenný mesiac

V stĺpci s bodkami sa skrýva PRVÝ DEŇ V ROKU

Ktorá voda sa dá niešť v prútenom košíku?

Kedy padá z neba najviac hviezdičiek?

Pospájajte jedným ťahom vyznačené body tak, aby ste dostali nakreslený obrazec.

Janko sedel nad úlohami dve hodiny a zakaždým načúval, ako hodiny odbíjajú. Pritom počítal úderý. Hodiny bili každú hodinu a Janko napočítal dovedna 18 úderov. Od kolkej do kolkej sedel nad úlohami?

VESELÝ KÚTIK

„Prečo máš na ruke dvoje hodiniček?“

„Ale, na jedných je odlomená malá ručička a na druhých veľká.“

„Vieš, aký je rozdiel medzi vežiakom a futbalovou loptou?“

„Neviem.“

„Nijaký: ani vežiak, ani futbalová lopta nemôžu urobiť drep.“

Marka nakreslila takú krásnu myš, že jej kocúr zožral celý výkres.

„Keby si mal tri jablká a brat by ti dve vzal, koľko by ti ostalo?“

„A ktorý brat, prosím? Starší, alebo mladší?“

„Čo myslíš, Janko, prečo sliepka zniesla dvojžltkové vajce?“

„Iste si nadrábala voľnú sobotu.“

Rozlúštenie moj poslyde do Slniečka a ja Tam
 sa do našom veľkny radnak: A llyže sč skim
 Leni: E Atom. alebo pjamim lebo mám
 as tel oznakov. Tak čakám
 Cabám. Váš Josko Mkozyoka Spáč.

/ Špión
v školskej lavici? /

Píše Krista Bendová, kreslí Ondrej Žimka

Vyučovanie sa skončilo. Posledná vychádzala z triedy pani učiteľka. Odrazu zbadala pri lavici Ďurka Machuľu list papiera. Pozrela naň — zbledla. Na papieri boli napísané akési tajné znaky. „Šifrovaná správa!“ zľakla sa učiteľka. „Že by bol žiak

Machuľu v spojení so špiónmi?!“ Rýchlo vbehla do riaditeľne. Ani riaditeľ však nič nerozlúštil, iba nariekal: „Špión v školskej lavici! To je katastrofa!“ A zavolał detektíva. Detektív Krídelko prišiel okamžite aj so zväčšovacím sklom a začal skúmať

tajnú správu. Potom sa opýtal učiteľky: „O čom písali včera žiaci domácu slohovú úlohu?“ „O zimných športoch,“ šepala naľakaná učiteľka. Detektív Krídelko sa spokojne usmial: „Vedel som to! Jediné slovo totiž, ktoré sa dá ako-tak rozlúštiť, je *hokej*.

Teda toto nie je nijaká šifrovaná správa, ale najnečítateľnejšie napísaná slohová úloha, akú kedy videl svet!“ ● Tak detektív Krídelko zachránil Ďurka Machuľu pred podozrením zo školskej špionáže.

Slniečko

MESAČNÍK PRE DETI

vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež, kolektívny člen Matice slovenskej. Adresa redakcie: Bratislava, Nám. SNP 11, tel. 582-41—49. Šéfredaktorka Mária Ďuríčková-Masaryková, zástupca šéfredaktorky Ján Turan, redaktorka Hana Suchá. Výtvarný redaktor Miroslav Cipár, grafická úprava Ľubomír Krátky. Tlačia Polygrafické závody, n. p., závod 1, Bratislava, Dukelská 4/c. Rozširuje PNS, informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.